

Městské divadlo Brno

Michail Jurjevič Lermontov
MAŠKARÁDA

*Drama ve verších
ve čtyřech dějstvích*

Přeložil Emanuel Frynta

OSOBY

ARBENIN, Jevgenij Alexandrovič

NINA, jeho žena

KNÍŽE ZVJOZDIČ

BARONESA ŠTRALOVÁ

KAZARIN, Afanasij Pavlovič

ŠPRICH, Adam Petrovič

MASKA - NEZNÁMÝ

ÚŘEDNÍK

HRÁČI

HOSTÉ

SLUŽEBNICTVO

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Scéna první

Výstup první

(Hráči, kníže Zvjozdič, Kazarin a Šprich. U stolu hrají bank a sázejí... Kolem stojí druzí.)

PRVNÍ HRÁČ

BANKÉŘ

PRVNÍ HRÁČ

BANKÉŘ

DRUHÝ HRÁČ

TŘETÍ HRÁČ

ČTVRTÝ HRÁČ

TŘETÍ HRÁČ

DRUHÝ HRÁČ

ČTVRTÝ HRÁČ

TŘETÍ HRÁČ

KNÍŽE ZVJOZDIČ

DRUHÝ HRÁČ

KNÍŽE

BANKÉŘ

KNÍŽE

BANKÉŘ

DRUHÝ HRÁČ

KNÍŽE

DRUHÝ HRÁČ

ŠPRICH

Ivane Iljiči, já vsadím, dovolíte?

Prosím.

Sto rublů.

Hraju.

Zlomte vaz!

Takhle si ale štěstí nespravíte, přihodte ...

Dokud máte čas!

Teď práskni!

Všechno? ... Opatrně, shoří!

Kdo teď si nedá dvoják na obraz, ten si dneska štěstí neudobří.

(tiše prvnímu) Teď oči do hrsti!

Va banque!

Klid, kníže, klid!

Hněv darmo kazí krev – jenom se nezlobit!

Nechte si, prosím, tyhle moudré věty!

Přebita!

K čertu!

Dovolím si brát.

(posměšně) Á – kníže hoří, sází jako kat.

Co stojí vaše epolety?

Ty jsem si vysloužil a nejsou na prodej.

(skrže zuby, odcházeje)

Mladíčku zelená, ještě se nadouvej!

Trochu víc skromnosti a dobré vůle –

v takovém mládí ... při takové smůle!

(Kníže vypije sklenici limonády, sedne si stranou a zamyslí se.)

(přistoupí s účastí)

Nepotřebuje kníže půjčit? ... Dal bych, hned,

na směšný úroček ... a počkal bych sto let.

(Kníže se chladně ukloní a odvrátí se, Šprich rozmrzele odchází.)

Výstup druhý

(Arbenin a ostatní. Arbenin vchází, zdraví a přistupuje ke stolu; pak gestikuluje a odchází s Kazarinem.)

ARBENIN

Co, ty už neseďáváš v banku, Kazarine?

KAZARIN

Ne, hochu, dívám se a nechávám hrát jiné. Jinak jsem ale, jak jsem býval – zato ty, oženil ses, jsi pán, jsi bohatý – a na kamarády už, zdá se, nemáš kdy. Ba, ukázal jsem kamarádům paty. Drží tě práce?

ARBENIN

KAZARIN

ARBENIN

KAZARIN

ARBENIN

KAZARIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

ARBENIN

KNÍŽE

ARBENIN
KNÍŽE
ARBENIN

a pozoroval kolo Štěstěny.
S nešťastníkem jsem neměl slitování,
zato jsem nezáviděl šťastnému.
Hrávali tady různí mladí páni,
neznalí světa, plní šťastných snů,
dychtiví, aby pranic nepropásli,
neschopní vidět život bez příkras.
Zazářili tu přede mnou a zhasli ...
Dnes osud chtěl, abych to spatřil zas.
(*rozechvěle ho bere za ruku*)
Já všechno prohrál!

Vidím – utopíte se! ...

Co já si počnu!
Cesty jsou jen dvě:
Buď hry a karet nechat úplně,
anebo sednout hned a čekat eso. –
Chce-li však člověk doopravdy hrát,
nesmí mu sejít na rodné, na cti,
střízlivě musí duši ohmatat,
rozložit ji na jednotlivé části
a naučit se číst a poznávat
v neznámých tvářích sebemenší hnutí –
a cvičit, cvičit bez odpočínutí
obratnost rukou celou řadu let,
po nocích hrát a ve dne přemýšlet,
trápit se, trpět, strádat bez přestání
a zachovat si spokojený vzhled –
nezachvát se před stejně silným hráčem,
při výhře si být vědom opaku:
že příští chvíli můžete být ztracen –
a neblednout, když křiknou:

Bídáku!

(*mlčení. Kníže rozčilením sotva poslouchal.*)

Co teď, co teď? Co udělám?

Co chcete.

Snad štěstí ...

V kartách štěstí nenajdete.

Všechno jsem prohrál! Poradte – co teď?

Není mým zvykem udělovat rady.

Jdu hrát ...

Ne, kníže, jen pryč od karet –
já půjdu místo vás. Jste příliš mladý ...

KAZARIN

HRÁČI

PRVNÍ HRÁČ

ŠPRICH
KAZARIN
ŠPRICH
KAZARIN
ŠPRICH
KAZARIN

já jsem byl tenkrát mladší nežli vy,
nezkušený a neuvážený,
a někdo mě snad odvrátit z té cesty ...
(*zarazí se*)

možná že bych třeba nakonec ...
(*Hledí upřeně na knížete. Změněným tónem.*)

Nu, podejte mi ruku, ať mám štěstí,
a ostatní už není vaše věc.

(*Přistupuje ke stolu; dělájí mu místo.*)

Neodmítnete veterána?

Chce zkusit Štěstěnu, ne snad svůj um,
jen zkusit, nevydá-li ho ta dáma
na pospas mladším ctitelům.

Už hoří ... už je v plné zbroji ...
(*tíše*)

jen neuklouzni do bláta

a ukaž jim tu, co to stojí

hrát na starého mazáka!

Račte ... Jsme k službám ... Kdo se bojí,
ať odstoupí.

(*do ucha sousedovi*) Teď pozor, teď se snaž! ...

Mám, hochu, strach, že tenhle Barabáš

bude moc hořká pilulka, moc hořká.

(*Hra začíná, všichni se nahnou ke stolu, tu*

a tam různé výkřiky, během následujícího

dialogu mnozí mrzutě odcházejí od stolu.

Šprich odvádí Kazarina do popředí scény.)

(*poťouchle*) Nějak se houfujou, to přijde bouřka.

Však on jim vytře zrak co nevidět!

Mistr, co?

Býval.

A co teď?

Co teď?

Ženatý člověk, bohatý a ctěný,

na pohled jehňátko – a dravec pořád stejný ...

Přirozenost se nepoddá.

Prý se dá zvládnout. Pánbůh naděl!

Hlupák, kdo tohle povídá!

Tvar se mi třeba jako anděl –

byl v duši ďas? –

tak je tam zas!

I v tobě,

PRVNÍ HRÁČ
DRUHÝ HRÁČ

KAZARIN
PRVNÍ HRÁČ
KAZARIN

TŘETÍ HRÁČ
ČTVRTÝ HRÁČ
PÁTÝ HRÁČ
ARBENIN

KNÍŽE

ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN

(poplácá ho po rameni)
i když menší, o moc,
sedává das a mžiká ven!
(Přicházejí dva hráči v živém rozhovoru.)
Já ti to říkal!

Jaká pomoc,
přišla nám kosa na kámen!
Však nejsem sám – vzal nás všechny na potkání,
až se mi z toho v lebce tmí ...
(přistoupí) Co, nestačíte na něj, milí páni?
Váš Arbenin je mistr.

Jděte mi!
(Vzrušení u stolu mezi hráči.)
Ten shrábne na desítky tisíc, na sta!
On si dá pozor.

Uvidíme ...
(vstane) Basta!
*(Vezme zlato a odejde, ostatní zůstanou u stolu;
Kazarin a Šprich jsou také u stolu. Arbenin, celý
bledý, mlčky bere knížete za ruku a odevzdá mu
peníze.)*
Do smrti jsem vám vděčný, na mou čest –
zachránil jste mi život ...

A nic více?
Peníze asi nejsou nic?
(trpce)
Skutečně není snadné říci,
co z toho dvojího je víc.

Byla to od vás oběť.
Ani trochu,
rád jsem si zase jednou vzbouřil krev,
já sedám ke hře, milý hochu,
tak jako jiní chodí do bitev.
Mohl jste přece prohrát.

Ale jděte ...
ty roztomilé dny už jsou ty tam –
vidím skrz naskrz, všechny finty znám,
a právě proto teď už nehrávám.
Vy odmítáte vděčnost.

Nu, když chcete,
řeknu to upřímně – moc málo na ni dám,
nikdy a nikomu jsem nebyl zavázán,

KNÍŽE
ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN
KNÍŽE
ARBENIN

ARBENIN

Výstup třetí

(Tíh kromě Arbenina a knížete Zvjozdiče.)

PRVNÍ HRÁČ
DRUHÝ HRÁČ
SLUHA

PÁN DOMU

ŠPRICH

jakživ jsem nemiloval tohle pouto,
a konal-li jsem dobro, pak ne proto,
že by mě k tomu nutil vděk –
ne, viděl jsem v tom užitek.
Tohle vám nevěřím.

Vždyť nemusíte.
Jsem lenoch, nesnažím se předstírat
a přetvařovat se a lhát – i když by snad ...
Nu, nechme toho, škoda řečí, vidíte.
(Odmlčí se.)

A pak – co tady máme mudrovat,
jsou svátky, tady pro nás už nic není,
neškodilo by trochu rozptýlení,
právě dnes večer, myslím, Engelhardt
pořádá maskarní ...

Vím.
Pojďme!

Velmi rád.
(stranou) Aspoň si mezi lidmi odpočinu.
Tam budou, pane, ženy ... ženy ... inu –
zázrak ... a bývá tam prý dokonce ...
Co je nám do toho, ať si tam je, kdo chce!
Na maskarní se chodí bez suity
A na tituly se moc málo dbá,
Maskou se zahaluje podoba,
Aby tím líp se odkrývaly city.
(Odejdou.)

Ten toho nenechat, bylo to takové ...
Nenechá rozmyslet, nestyda nestydatý.
(vejde) Prostřeno k večeři.

Nu, pojďme, pánové,
Šampaňským zalijeme ztráty.
(Odejdou.)

(sám) A teď je ale nouze o radu:
moc rád bych ještě stihl Arbenina –
a nechce se mi odtud o hladu.
(Přiloží prst k čelu.)

Ták! Tady pojím, napiju se vína –

a potom honem na maškarádu!
(Odchází a mluví sám se sebou.)

Scéna druhá

Maškarní ples

Výstup první

(Masky, Arbenin, potom kníže Zvjozdič. Dav přechází po scéně do-
předu a dozadu; vlevo pohovka.)

ARBENIN

(vejde) Všichni se veselí, jen já to nedovedu.
Marně jsem doufal, že se rozptýlím ...
má fantazie spí a srdce mám jak z ledu:
oni jsou cizí mně a já jsem cizí jim!
(Přichází kníže a zívá.)

A vida, mladá generace.

Býval jsem jiný za svých mladých dnů?
Co, kníže, zhlédl se v nějaké krásné masce?
Kdepak, a chodím tu už hodinu.

KNÍŽEK
ARBENIN

Ach tak, už chápu, vy jste roztomilý:
pro vás je štěstí ptáčník – a vy pták!
To by se mnozí rádi přiučili.

KNÍŽE
ARBENIN

Ne, jsou tu hloupé masky ...

Naopak,

maska je vždycky něčím přitažlivá:
když mlčí, vzrušuje nás tajemstvím,
když promluví, je milá zase tím,
že si k ní domyslíme vše, co zbývá –
úsměvy, pohledy ... a co já vím!
Tak třeba, kníže, podívejte tamhle –
jak vznosně jde ta pěkná „Turkyně“!
Vysoká, hezky plná, nožky malé ...
a pak – jak vášnivě a svobodně
se jí dmou prsa, přitom jak je něžná!
A co můžete vědět, kdo to je?
Možná, že je to nedostupná kněžna,
v salonech studená Diana bez duše –
a tady, pod maskou ohnivá Venuše,
která k vám třeba zítra večer přijde
a zase tajně zmizí jako v snách ...
jen trochu kuráže, vás neubyde –

a zkrácen nebudete, žádný strach.
(Odejde.)

Výstup druhý

(Kníže a ženská maska. Jedno domino přistupuje a zůstává stát; kníže
stojí v zamyšlení.)

KNÍŽE

To se to mluví – jenže přijde ráno,
a já se zatím nudou užívám ...

Tady jde jedna ... dej bůh!

(Jedna maska se oddělí a plácne ho po rameni.)
Já tě znám!

A důvěrně, jak pozoruji.

MASKA
KNÍŽE
MASKA

Ano,

znám i tvé nejtajnější myšlenky.

Potom já sám vím mnohem míň než ty.

(Nakukuje pod masku.)

Nu, ať, když máš tak roztomilé rty.

Líbím se ti – tím hůř!

MASKA
KNÍŽE
MASKA
KNÍŽE

A pro kohopak?

Nu ... pro jednoho z nás.

Ty toho víš! ...

Já si zas myslím pravý opak,

a žádným proroctvím mě nezděsíš.

A třeba nejsem zrovna příliš čilý,

vyzvim kdo jsi – i bez ptaní ...

MASKA

Pak tedy asi víš, můj milý,

čím skončí naše setkání?

KNÍŽE

Čím? Pohovoříme si chvíli –

a rozejdeme se.

MASKA
KNÍŽE
MASKA

Rozejdeme?

Vpravo, vlevo, tam a sem ...

A co když jsem tu schválně kvůli tomu,

abych tě viděla a ty mě též,

a co když slíbíš, dřív než půjdeš domů,

že na mne nikdy nezapomeš,

a až ti zmizím, budeš volat za mnou:

vrať se mi, rád dám sbohem životu,

jenom když ještě uslyším z tvých rtů

jediné slovo – na shledanou! ...

KNÍŽE

Jsi chytrá, jenomže moc povídáš!

MASKA

Ríkáš-li ale, že mě znáš,
pověz mi, co jsem vlastně zač?
Jsi člověk s rozvrácenou duší blázna,
jsi slabý, bezbožný, samolibý a zlý;
dokonale se v tobě zrcadlí
nynější doba, skvělá, ale prázdná.
Všechno chceš mít a toužíš po vášních,
máš ale strach, že jimi budeš zdrčen,
pohrdáš lidmi bez hrdého srdce –
a sám jsi hříčkou v rukou mnoha z nich.
Tak vidíš, znám tě ...

KNÍŽE
MASKA
KNÍŽE
MASKA

Lichotíš mi, dámo.
Spáchal jsi mnoho zla.
Neúmyslně – snad.
Kdoví! Jen tolik je mi známo,
že pro ženu je zlé tě milovat.
Já lásku nehledám.

KNÍŽE
MASKA
KNÍŽE
MASKA

Jen řekni: nedovedu.
Ne, přestal jsem.
A co když náhoda
přivede ženu, která chce být tvá?
Když přijde Ona – budeš dál jak z ledu?
Jenomže jaká Ona – ideál?
Ne, prostě žena ... jaké vpytávání.
Ukaž mi ji, ať přijde, čekám na ni.
Chceš toho přespříliš, jen uvaž, co sis přál.
(Krátká odmlka.)

KNÍŽE
MASKA
KNÍŽE
MASKA

KNÍŽE
MASKA

Nečeká na slzy a na vyznání
a nechce ti být v ničem na obtíž
.....
Jen jedno slib: že necháš vyzvídání,
kdo je – a navždy o všem pomlčíš.
Nebudu vyzvídát a zapřísahám se ti,
že mlčet umím jako zabítý.
Tak tedy pojď! Měj ale na paměti,
že nežertujeme – já ani ty...
(Odejdou zavěšení.)

Výstup třetí

(Arbenin a dvě masky. Arbenin táhne za ruku mužskou masku.)

ARBENIN

Už ale dost, dost, to je neslýchané,
A na mou čest, že tohle nestrpím!
Vy mě tu drze urážíte ... pane –
víte, kdo jsem?

MASKA
ARBENIN

Vím, kdo jste byl, to vím.
Tak masku dolů, ale honem,
jinak se spolu nedohodnem.

MASKA

ARBENIN

Proč to? Má tvář vám pranic nepoví,
vidím vás prvně, tak jako mě vy.
Ne, máte ze mne příliš strachu, pane,
marš, táhněte, jste baba beze cti!

MASKA

Nu, sbohem, ale buďte na číhané –
dnes v noci vás tu potká neštěstí!

ARBENIN

(Zmizí v davu.)
Počkej ... je pryč! ... Kdo je to? Pro mne za mne,
zas nějaký můj nepřítel, to známe,
takových hlupáků jsme viděli!
Chachacha! Šťastnou cestu, příteli ...

Výstup čtvrtý

(Šprich a Arbenin. Šprich se objeví. Na pohovce sedí dvě ženské masky, kdosi přistupuje a má se k nim, bere je za ruce ... jedna z nich se mu vytrhne a odejde, z ruky jí sklouzne náramek.)

ŠPRICH

Tak, Jevgeniji Alexandroviči,
vy jste mu dal, vy jste mu ale dal ...
kdo byl ten pán? ...

ARBENIN

To jsem jen žertoval –
s přítelem.

ŠPRICH

Ano, jenže on to líčí
jinak, ten žertík: viděl jsem, že šel
a nadával tam na vás.

ARBENIN

ŠPRICH

ARBENIN

Na mne? Komu?
Nějaké masce.

ŠPRICH

ARBENIN

Dobře, dejme tomu. –
Sluch ale máte, to jsem neviděl!
Mám, ale mlčím, nejsem, prosím, bába –
do cizích věcí nerad strkám nos.
Je vidět. – Povídá se všelicos,
že ... víte o tom? ... To je ale hanba ...

ŠPRICH
ARBENIN

Co, prosím?

Ale, nic, už radši dost,
to je tak jenom žertík pro zasmání ...
Jen prosím vás ...

ŠPRICH
ARBENIN
ŠPRICH
ARBENIN

Prý máte krásnou paní.
Jen račte, to jsem zvědav ...

Není nač.

(Změněním tónem.)
Jezdí k vám ten s tím knírkem – tak co chcete?
(Pohvizduje si písničku a odchází.)
(sám) Aby ti jazyk shnil ... ty machomete!
Jenom se směj, sám budeš paroháč!
(Zmizí v davu.)

ŠPRICH

Výstup pátý

(První maska, sama. Rychle, rozčileně vejde a klesne na pohovku.)

PRVNÍ MASKA

Ach! ... sotva dýchám ... a on pořád za mnou,
kdyby mi strhl masku, Bože ... ne,
nepoznal mě ... to by měl podívanou –
nemůže přece tušit o ženě,
okolo níž se jindy všechno točí,
že mu takhle padne do náručí
a bude prosit, prosit o soucit!
Ani ne o lásku, jenom o sladkou chvíli,
a bude šeptat? Já jsem tvá, můj milý!
Nikdy se nesmí dovědět, kdo jsem ...
ne, nikdy ... ale prosil o prsten,
o něco na památku ... prsten ... proč ne,
jenomže to je strašně nebezpečné ...
(Spatří na zemi náramek a zvedne jej.)

Náramek! ... někdo ztratil ... nu, co chci:
mám dárek, cizí, ale nevidáno ...
aspoň mě nepozná.

Výstup šestý

(Maska a kníže Zvjozdič. Kníže s lorňonem se spěšně prodírá davem.)

KNÍŽE

Je, je to ona, ano.

Teď už ji poznám mezi tisíci.
(Usedne na pohovku a vezme ji za ruku.)

MASKA

KNÍŽE
MASKA

KNÍŽE

A už mi neutečeš ... nikdy ... nikam.
Co říkáte, vždyť já vám neutíkám –
co chcete?

Vidět vás.

Tak – ale? Docela!

Vždyť mě snad vidíte ...

Ne, nebuď na mě zlá!...

Ty žertuješ ... a já ... Ne, když teď okamžitě
nesundáš masku, strhnu ti ji sám –
tebe chci uvidět a uvidím tě,
tvou božskou tvář, a ne jen tenhle klam,
tvou krásu ...

MASKA

Ano, vy jste všichni stejní,
vy muži ... opravdu, vám nestačí
to, že vás miluji ... muž pro své rozptýlení
chce ženskou čest – vy nejste jinačí;
chcete, abyste někde na procházce,
na plese, nebo kde byste mě zhléd,
přátelům mohl vtípně vyprávět
komickou věc o jedné divné masce
a dodat: tamhle je – a prstem ukázat.
Já znám tvůj hlas.

KNÍŽE
MASKA

Tak? – Musíte ho znát!

To je dost, že jste si to uvědomil!
Aspoň sto žen má právě takový;
zkuste to u všech – poznáte svůj omyl.
Mé štěstí není úplně.

KNÍŽE
MASKA

Kdo ví!

Nechtějte znát, co s vámi osud tropí ...
Nebývá vždycky pravda, co se zdá:
třeba jsem stará sešlá šereda ...
a maska je můj štít.

KNÍŽE

Ne, nejsem hloupý,
znám polovic tvých krás – a srdce sní
a v obraznosti zná i ostatní.
(chce odejít) Sbohem, a navždy! ...

MASKA
KNÍŽE

Ne, ne, krásná paní,
ty víš, že jsem tě prosil o dárek –
to se mnou nemáš trochu slitování?
(ustoupí o dva kroky)

MASKA

Ne, soucit mám – zde je můj náramek.

(Hodí náramek na zem. Zatím co on ho zvedá, ona zmizí v davu.)

Výstup sedmý

(Kníže, potom Arbenin.)

KNÍŽE

(marně ji hledá očima)

Je pryč ... je pryč! ... Ach, tušit, co se stane ...
vyzrála na mne, vytřela mi zrak! ...

(Spatří Arbenina)

Á - vida!

(kráčí zamyšleně) Kdo to byl, ten prorok? ... Ba ne,
to nebyl žert, to nebylo jen tak ...

(přistoupí k němu) Srdečný dík za vaši skvělou lekci -
pomohla.

To mě těší.

Ale štěstí

přece jen bylo ptáčník - a já pták. -
Nu ano, ano, štěstí vždycky tak.

Jenomže teď je z toho pravý opak:
už jsem si myslil, že mám vyhráno -

a teď je víno pryč a vidím dno,
a nebyl-li to sen, jsem strašný hlupák.

Nevím, co bylo, nemohu se přit.
Ne, vážně, musíte mi poradit.

Všecko vám povím ...

(Několik slov šeptem)

Ano, prostě žasnu!

Pak uklouzla - a pryč,
(ukáže náramek)

tak, jako ve snu. -

Žalostný konec.

(s úsměvem) Zato začátek!

Ukažte ... roztomilý náramek ...

Někde jsem takový už viděl ... Bože ...
už nevím, ne, to není možné.

Kde já ji najdu!

Je jich tu až tma,

chyťte si některou - a bude dobře.

Co když to ale nebude ta má?

Tak nebude, co na tom, jaké hoře,
vždyť je to jedno ... představte si, že ...

KNÍŽE

ARBENIN

Ne, já ji najdu, ať je na dně moře,
najdu ji, náramek mi pomůže!
Tak pojdte, kníže, projdeme to trochu
a uvidíme ... ale říkám vám -
není-li husa, dávno je ta tam
a není tady po ní ani slechu.

Scéna třetí

Výstup první

(Jevgenij Arbenin vejde; sluha.)

ARBENIN

Tak večer už je za mnou, to jsem rád.

Konečně snad si chvíli odpočinu,
ze všech těch bláznivín a maškarád

mám opravdu už kocovinu.

Prováděl jsem tam ale hlouposti! ...

Mladíkovi jsem kázal o štěstí,

počítal náramky a sprádal podezření

a snil jsem za druhé, tak jako poéta ...

V mých letech! Na mou duši, tohleto
už pro mne není!

(Sluhovi)

A copak paní, už tu je?

Ne, prosím.

Kdy se vrátí?

Milostpane,

prý kolem dvanácté.

Vždyť jsou už dvě -

Do rána tam snad přece nezůstane!

Já nevím, prosím.

Jdi - a svícen postav tam;

až bude třeba, tak tě zavolám.

(Sluha odejde; Arbenin se posadí do křesla.)

Výstup druhý

ARBENIN

(sám) Ne, spravedlnost boží neotálí -
za každou špatnost přijde jednou trest,
za lásku láska, bolest za bolest.
Byl čas, kdy cizí ženy čekávaly

na mne – a dnes, dnes čekám tedy já ...
 Býval jsem mladý, ony roztomilé,
 a přece – nerad myslím na ty chvíle,
 marně jsem žil a hloupě, zbůhdarma;
 milovaly mne, mnohá byla má –
 já ale nemiloval nikdy žádnou,
 už předem jsem znal konec románu
 a slova lásky říkal jsem tak snadno –
 tak jako stará chůva pohádku.
 Divně jsem žil – a někdo z kamarádů
 mi dal v té době ošemetnou radu:
 ožen se, ženatý má právo žít,
 bez lásky žít a už se nesoužit.
 Našel jsem si ženu pokornou a jemnou,
 andělsky krásnou ve tváři –
 jako obětní beránek šla se mnou,
 když jsem ji vedl k oltáři ...
 A to, co bylo v duši podupáno,
 procitlo z dávná do přítomnosti,
 poznal jsem, že ji miluji, ach ano –
 přiznám se – zachvěl jsem se úzkostí.
 Zas miluje a bouří srdce moje
 a duše zase touží snít a žít ...
 rozbitý člun byl vržen do příboje –
 kde najde přístav, bezpečnost a klid?
(Zamyslí se.)

Výstup třetí

(Arbenin a Nina. Nina vejde po špičkách a políbí ho zezadu na čelo.)

ARBENIN Konečně tedy! Pěkně vítám, Nino!

NINA Vždyť není snad tak pozdě?

ARBENIN Je,
 čekám tu na tebe už přes hodinu.

NINA Ano?

ARBENIN To jsi moc hodný. Myslíš ... hlupák, ne?

At' čeká ... já si zatím ...

NINA Evžene!

Proč jsi tak zlý? Ať tančím nebo klečím,
 nikdy a ničím se ti nezavdčím.
 Když nejsem s tebou, sedíš, čekáš mě,

stýská se ti, a když se setkáme,
 bručíš – Proč prostě neřekneš: Pojď, Nino,
 budeš jen má – co je nám po světě!
 Společnost, plesy, všechno nechme mimo,
 co má kdejaký hejsek v korsetě
 vídat mou ženu celé dny a noci,
 takže jí potom zbyde na domov
 jenom pár chvil, pár úsměvů a slov ...
 Rekni to, řekni, vždyť já sama to chci,
 a odjedeme spolu někam do vsi –
 copak já stojím o svět, o módu
 nebo o tuhle nudnou svobodu?...
 Ale ne, dost ... co se to se mnou stalo ...
 nechala jsem se strhnout, jako když ...
 Vid', ty mě miluješ, ale tak málo,
 že dokonce už ani nežálíš!
(usmívá se) Proč to? Chci klid a nemiluju bouře,
 a žárlivost je směšná.

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

Dobře!

Hněváš se?
 Ne, já ti jen děkuji.

Jsi ale smutná.
 Nejsem, chci jen říci,
 že už mě nemiluješ.

Ale jdi!

Nino!

Co, prosím?

Já vím více:
 osud nás navždy spjal, tebe a mne,
 snad omylem, snad, snad ... to nesudíme. –
(Přitáhne si ji na kolena a líbá ji.)
 Ty – ty jsi mladá duší, mladá lety
 a z knihy života jsi přečetla
 titulní list, nic víc, a celé světy
 dobra i žalu, radosti i zla
 máš před sebou, máš ještě volné cesty
 a můžeš věřit v život, jas a štěstí –
 tvá minulost je neposkvřená!
 Oddala ses mi bezelstně a čistě,
 neznalas lásku, sebe ani mne –
 a miluješ mě, ale jako dítě,
 lehounce, hravě, neodpovědně.

NINA

ARBENIN
NINA
ARBENIN

Já tebe miluju ne tak, já mnoho viděl,
procítil, prožil, mnoho znám a vím,
často jsem miloval, častěji nenáviděl –
a trpěl, ano trpěl především!
Zprvu jsem všechno chtěl, a v krátké době
vším zase pohrdal až ukrutně,
nerozuměl jsem světu ani sobě,
anebo svět zas nerozuměl mně.
Pochopil jsem, že na mně leží kletba,
na všem jsem viděl její znamení
a chladně jsem se učil žít a nedbat
o blaženost a štěstí na zemi ...
Tak prošla celá léta. Dnes, má milá,
když je to pryč, a když jsi se mnou ty,
jen s hnusem mohu myslet na ty dny,
na léta, jež mi srdce otráвила.
Jak já jsem nechtěl chápat, čím mi jsi!
Pak mi však spadla tvrdá kůra s duše,
přestal jsem vidět ten temný proud
a byl jsem tebou zachráněn a vzkříšen
pro lásku, pro dobro a pro život.
Jenomže někdy přece jen se vrací
z minulosti mé dávné prokletí
a démon zla mi světlo ve tvých zracích,
tvůj hlas, tvůj úsměv stírá z paměti.
Pak v sobě bojuji s černými myšlenkami,
a tím strašným, těžkým mračnem mezi námi,
mlčím a bojím se tě polekat,
mám strach, že by ta divná, temná síla
i jenom dotekem tě zahubila –
a ty pak říkáš: on mě nemá rád!
(Ona na něj laskavě hledí a hladí ho po vlasech.)
Ty jsi tak zvláštní člověk, strašně zvláštní ...
Když takhle krásně mluvíš o lásce
a každé tvoje slovo hoří vášní,
chce se mi všemu věřit, ano, chce;
jenomže často ...

Často?

Ne, jen někdy.

Já vím a rozumím tvé odpovědi.
Mé srdce je už příliš staré, a to tvé
pro mládí mnoho věcí nechápe –

NINA
ARBENIN

NINA
ARBENIN
NINA
ARBENIN
NINA

ARBENIN

NINA
ARBENIN
NINA

Výstup čtvrtý
(Předešlí a sluha.)
ARBENIN

láska by přesto mohla býti táž.
Když já jsem, Nino, byl v těch letech, co ty,
uměl jsem věřit.

Zas už vyčítáš.

Ne ... já jsem šťastný, šťastný ... ale krutý,
šílený pomlouvač; ne, když jsem s tebou sám,
daleko ode všech, víš, od těch tupců tam –
jsem šťastný, ano ... a dost minulosti,
co bylo, bylo, nechme toho, co s tím!
Za všechny hořkosti těch černých dnů
mi Stvořitel dal tebe, miláčku!
(Líbá jí ruce, tu uvidí, že na jedné chybí náramek
a zarazí se.)

Copak ses lekl ... copak je, co ... řekni?

(vyskočí) Já? ... Nic, nic – kde máš druhý náramek?
Je pryč.

Jak – pryč?

Snad se mi nějak svlék

a ztratil se. Však nebyl nijak cenný,
stál dvacet rublů, víc ne, to nic není.

A nemrač se, já za to nemůžu.

(se založenýma rukama se na ni upřeně dívá)

Tak on se tedy ztratil?

(uraženě) Ne, já lžu!

(pro sebe) Ta shoda!

Nejspíš spadl pod sedadlo
v kočáře, pošlete ho prohledat.

Tužit to, tak mě ani nenapadlo

si tyhle šperky brát.

(zazvoní, vejde sluha)

Prohledej kočár, ale hledej dobře,
ztratil se náramek ... A nedej bože,
jestli ho nenajdeš!

(Nině)

Vím oč mi jde –

o čest a štěstí.

(Sluha odejde. Po krátké pauze.)

Ale co když přijde,

NINA
ARBENIN
NINA

že tam nic není?
Tak je někde jinde.

Jak to? Jak – jinde? Ty víš kde?
Nikdy jste nebyl takhle hrubý
a skoupý; nejsem jako vy –
hned zítra koupím za své rubly
nový a právě takový.
(*Vejde sluha.*)

ARBENIN
SLUHA

Tak co? ... Mluv, mluv!
Já, pánbůhví,
prohledal kočár ...

ARBENIN
SLUHA
ARBENIN

A nic – marně?!
To jsem věděl. – Jdi!

(*Významný pohled na Ninu.*)
SLUHA
ARBENIN

Třeba se ztratil na maškarním.
Tak tam – jste tedy byla!

Výstup pátý
(*Předešlí kromě sluhy.*)

ARBENIN

(*sluhovi*) Jdi!
(*Nině*) Nemohla jste mi prozradit, kam jdete,
co, madame? – Snad bych byl směl nabídnout
své služby, myslím skromný doprovod –
tam bych vás nebyl hlídal, rozumějte,
odvezl bych vás tam a zpět, víc nic.
S kým jste tam byla?

NINA

Mne se ptejte!

Lidí se zeptejte, ti vědí víc.
Řeknou vám všechno jako z poznámek:
Kdo se mnou byl a s kým jsem hovořila,
a co jsem říkala a co jsem pila,
komu jsem darovala náramek –
a dovíte se toho o své ženě,
že sám byste byl viděl mnohem méně ...
(*Směje se.*)

ARBENIN

Ne, já se tomu mohu jenom smát!
Jen nechápu, co je to za nápad,
pro nic a za nic dělat mrzutosti.
Jenom si dopřej smích po libosti,
není-li to tvůj poslední, jsem rád! ...

NINA
ARBENIN

Nebudu jistě bez příležitosti,
chceš-li mne dále takhle častovat.
Kdoví! Kdoví! I to je možné ...
Víš, Nino, já tě nemám jenom rád –
miluju tě tak upřímně a vroucně,
jak jenom může člověk milovat,
a tím jsem směšný, ovšem ... Jiní mají
milión cílů, nadějí a snů,
o leccos v životě se zajímají –
některý chce mít plnou pokladnu,
jiný se žene za leskem a slávou,
ten za hodnostmi, tituly a ctí,
ten za společností a za zábavou,
jiný zas touží po učenosti,
ten cestuje, ten karbaní, ten pije ...
já četl, cestoval i karty hrál,
i dřel se a zas o nic nestaral,
poznal jsem ženy podlejší než zmije,
i přátele jsem měl a opustil je,
hodnostem jsem se smál, po slávě netoužil,
a věčný stesk mě šťval i v bohatství i v bídě,
všude jsem viděl zlo, hru jenom temných sil –
a nepoddal jsem se mu nikdy, nikde.
Všechno, co ještě mám, jsi, Nino, ty,
ty – slabé stvoření, ty – anděl krásy,
tvá láska, úsměv, pohled, oči, vlasy –
a všechno ostatní jsou nicoty!
Pokud jsi moje, pokud mě máš ráda,
jsem člověk, nezoufám a žiji, jsem –
byl-li jsem tebou ale podveden
a s láskou, s láskou hřál na srdci hada
do této chvíle, až po tento den ...
jestli mě klameš a já správně tuším,
pak ... Nino, Nino, já mám tvrdou duši,
tvrdší než kámen, ale jestliže
zahoří ohněm, nic jí nezabrání,
kypí jak láva, škvaří se a vře,
rozlévá se a nezná slitování –
sám, bez zákona vykonám svou mstu
a bez jediné slzy, zcela chladně
rozervu pouto našich životů.
(*Chce ji vzít za ruku, ona uskočí stranou.*)

NINA
ARBENIN

Nech mě, jdi ode mne ... jsi hrozný!

Proč hrozný? Ne, jsem jen směšný, nežertuj!
Nu, jen se smějte! ... Proč se stavět zády,
proč blednout před cílem? ... Kde je ten tvůj –
milovaný, ten kašpar z maškarády?
Kde je? Ať přijde, potěšte se s ním,
vy ztrápená a zarmoucená milá! –

NINA

ARBENIN

Utrpení, jež jste mi způsobila,
lze dokonat až právě jenom tím. –
To není už jen nedůvěra ke mně,
když jste si schopni tohle vymyslet!
A také už to není pro smích jen mně –
vždyť tomu by se vysmál celý svět!
Ach, jen se vysmějte, vy starí hlupci,
vy manželkové, kterým jsem se smál,
když jsem je kdysi snadno klamával,
vy, kteří přitom žijete jak světci
na nebesích ... vy slepí blažení! –
Vím všechno ... sbohem, ráji ztracený,
i na nebi i tady na zemi!

NINA

ARBENIN
NINA

(Nině)
Jdi pryč, jdi pryč, ty nejsi moje žena!
Myslíš jsem si, že bude litovat
a přizná se a padne na kolena –
a ona umí takhle, takhle lhát!
Jediná slza by mě obměkčila,
jediná ... ale výsměch ... ale smích! ...
Nevím, kdo mě tak pomluvil, čím hřích
vám odpouštím – já ničím nezhrěšila;
lituji, teď pro dobrou pohodu
a pro útěchu vám – lhát nebudu.
Mlč ... prosím tě, už mlč, mlč! ...

ARBENIN

NINA

ARBENIN

Přísámbohu:
jsem bez viny, což nechceš rozumět?
Vyslechni mě, vždyť přece víš –
co mi chceš povídat, znám nazpaměť.
Mě bolí, že máš ke mně nedůvěru
a můžeš mě tak strašně urážet,
vždyť já tě miluji vším srdcem –

Na mou věru –

NINA
ARBENIN
NINA
ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN
NINA

ARBENIN
NINA

ARBENIN

moc včasné vyznání! Dík za poctu ...
Co tedy vlastně chceš? Mluv, řekni ...

Mstu!

A komu se chceš mstít?

Však přijde čas a tehdy
se podívíte!

Chceš-li se mstít mně,
jsem zde, nač ještě čekáš?

Promiňte,
hrdinství není vaše věc.

(s opovržením) Či tedy?
Či, mluvte!

O koho se bojíte?
Kolikrát ještě budeš takhle hrozný?
Evžene, přestaň ... tvoje žárlivost
mě zabije ... už dost, už dost.
Já prosit neumím a ty jsi neúprosný –
přesto ti odpouštím, i přesto.

Marná ctnost.
Ještě je svědomí, jež hlodá, hlodá
a neodpouští, nesmí.

Vaše škoda!
(Ona s pláčem odejde. On sám.)
Hle – žena! ... Vdycky táž, má nebo tvá ...
znám vaše lásky, vaše vyčítání –
a strašně, strašně platím za poznání,
jehož se mi tak hojně dostává! ...
A proč by měla věřit mojí lásce?
Mě milovat – co jsem to po ní chtěl? ...
(Přistoupí ke dveřím ženina pokoje a poslouchá.)
Co dělá – směje se mi, vysmívá se? ...
Ne, pláče, pláče.

(Odcházejí) Pozdě, bohužel! ...

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Scéna první

Výstup první

(Baronesa sedí unavena v křesle. Odhodí knihu.)

BARONESA

K čemu my ženy vlastně žijeme?
Abychom hrály hloupou maškarádu
pro cizí vkus? George Sand má skoro pravdu –
co je dnes žena, co? Co vlastně jsme?
Předměty rozkoše a hříčky cizích vášní,
figurky bez hraní, tvorové bez vůle!
Obhájce nemáme, jen soudci jsou – a strašní.
Jak žena projeví svůj vlastní cit, je zle;
ne, žena musí lhát a rdousit duši:
od mládí, od dětství, od kolébky ji mučí,
chystají k prodeji a duši drancují.
Obviňují ji z hříchu sebelásky –
a v lásce ke druhým jí zbraňují.
Když zahoří a poddá se své vášni,
bázeň a rozvaha ji štvou a štvou,
a běda jí, když zapomene na svět
a nezapře svou duši zmučenou!
Šťěstí a klid už nedostane nazpět.

Společnost nechce vědět o duši,
chce povrch, zevnějšek, chce vnější ctnost,
a třikrát běda, kdo ji poruší –
pro toho žádný trest pak není dost.

(Chce číst.)

Ne, nemohu ... číst nemohu ... ach, když vím,
co je, co bylo, musím se ho bát
jako nepřítel – ještě teď se divím,
jak jsem to vůbec mohla udělat.
(Vejde Nina.)

Výstup druhý

NINA

Vyjela jsem si na projíždku v saních
a napadlo mě: copak mon amour –
co asi dělá; podívám se na ni.

BARONESA

C'est une idée charmante, vous en avez toujours.
(Obě se posadí.)

NINA

BARONESA

Výstup třetí

(Vejde kníže Zvjozdič.)

BARONESA

KNÍŽE

Venku je fujavec a mrazík, moje malá,
a ty jsi pobledlá – co tě to napadlo?
Oči máš rudé – snad jsi neplakala?
Už od rána je mi dnes nějak mdlo,
v noci jsem totiž hrozně špatně spala.
Tak – špatně spala? Ne, s tím není hra,
radila bych ti změnit doktora.

(chladně) Ach, kníže!

Byl jsem tu už včera ráno
s vyřízením, že piknik nebude.
Posadte se.

BARONESA

KNÍŽE

Tak jsem to prohrál, ano,
už jsem to prohrál ke své ostudě!
Teď jsem se právě přel, že vás ta změna
sklíčí – a vy jste zatím spokojena.

BARONESA

KNÍŽE

Ne, mrzí mě to, vážně, skutečně.
Mě ani trochu; co se týče mě,
sto pikniků bych dal za maškarádu.
Včera jste byl?

NINA

KNÍŽE

BARONESA

NINA

Byl.

Za co pak?

Ach – tam,

KNÍŽE

tam bylo masek ...

Spousta našich dam,
a ty by daly život za parádu;
masky – to je tak pro ně, jak je znám.
(Směje se.)

BARONESA

(trpce) Ve mně to nevzbuzuje smích, spíš smutek,
tak jako v každém, kníže, kdo má cit.
Jak se má slušná žena odvážit
jít bez masky tam, kde ji každý floutek
smí urazit a vychechtat se jí?
Ne, kníže, nechme toho raději.
Má se snad nechat poznat? Pane bože –
stydte se, styďte, milý příteli,
a vezměte to zpět!

KNÍŽE

To není možné,
stydět se ale mohu, chcete-li.
(Vejde úředník.)

Výstup čtvrtý
(Předešli a úředník.)

BARONESA
ÚŘEDNÍK

Copak –

Ted' zrovna jsem byl na úřadě
s tou vaší věcí, a tak přicházím,
abych vám řekl ...

BARONESA

Ano, vím, já vím –
co rozhodnutí, přišlo?

ÚŘEDNÍK

Zatím žádné,
už ale brzy snad ... Já ruším? ...

BARONESA

Ach ne.

KNÍŽE

(Odejde k oknu a tam s ním hovoří.)
Jak vlastně hrozně maličký je svět –
já jsem vás viděl v klenotnickém krámkě.
A ve kterém? Kde?

NINA

V Anglickém.

KNÍŽE

Kdy?

NINA

Ted'.

KNÍŽE

NINA

KNÍŽE

Jak to, že jsem vás mohla nevidět?
Moc snadno – nedívala jste se na mě,
vybírala jste cosi.

NINA

Ano, správně,

náramek,
(vyndá z kabelky náramek)

tuhle k tomu do páru.

KNÍŽE

Báječný, milý, roztomilý – velmi ...
a kde je druhý?

NINA

Druhý? Ztratil se mi,
ztratila jsem ho.

KNÍŽE

Ano, opravdu? ...

NINA

Je na tom něco divného?

KNÍŽE

Ne, není ...

Smím vědět kdy?

NINA

Snad je to už pár dnů,
snad týden, den – což já si vzpomenu?
Jaký vy, kníže, na tom máte zájem? ...
Vždyť je to jedno.

KNÍŽE

Ano, ano, já jen –
nepozbývejte ještě naděje ...
myslil jsem ... totiž napadlo mě cosi ...
chtěl jsem vám nabídnout své služby.

NINA

Prosím.

KNÍŽE

NINA

KNÍŽE

NINA

KNÍŽE

NINA

KNÍŽE

NINA

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

KNÍŽE

Třeba ho najdeme.

Kde ale je?

Kde se vám ztratil? Jenom vzpomínejte.

To nevím, nepamatuji se.

A neztratila jste ho na ples?

Snad.

Nebo byl dán darem?

Ale jděte,

proč darem? Komu? Manželovi, ne?

Není jen manžel – madame promine –

vždyť máte přítelkyni. – Ale krátce –

mysleli jsme si, že náramek je ztracen,

opravdu někde ztracen – bude ten,

kdo vám ho najde, nějak odměněn?

(s úsměvem) To uvidím.

A jste-li jeho slunce

a miluje-li vás ten muž vším srdcem

a za váš úsměv, za vzdech, za pohled

by ochotně dal celý boží svět

a jestliže nedávno jste mu sama

poskytla tolik sladké něžnosti

a jestliže jste v masce nepoznána

naznačila i do budoucnosti

líbeznou naději ... Ach, pochopíte? ...

Chápu, že zacházíte dál, než smíte ...

Prosím vás po prvé a naposled –

přestaňte takhle mluvit, a to hned.

To jsem se jen tak zasnul ... odpustíte?

Já jsem vás nechtěl nijak rozmrzet.

(Pro sebe.)

Vykroutila ses, ale přijde chvíle,

kdy přese všechno dojdou svého cíle.

(Nina odejde k baronese. Úředník se

pokloní a odejde.)

Adieu, ma chère!

Copak tak pospícháš?

Už musím jít.

Jen poseď ještě chvíli.

Zítřka se uvidíme.

Ach, mon ange,

vždyť jsme si ani nepohovořili.

(Políbí se.)

NINA
BARONESA
NINA
BARONESA

Čekám tě zítra ráno, přijdeš, vid?
Sbohem, když už mě musíš odpustit.
(*na odchodu*) Na shledanou – vždyť je to necelý
den. (*Odejde.*)
A pro mne bude delší nežli týden.

Výstup pátý

(*Předešlí kromě Niny a úředníka.*)

KNÍŽE
BARONESA
KNÍŽE

(*stranou*) Světice! Vida, neví o ničem!
Poznal jsem náramek – a ona zatím ...
Jen počkej, počkej, však já ti to splatím!
Jste nějak zamyšlený, kníže.

BARONESA
KNÍŽE
BARONESA

Jsem,
mám o čem přemýšlet.
Po rozhovoru
s Ninou? Že by došlo k nějakému sporu
a nepohodli jste se?

KNÍŽE
BARONESA
KNÍŽE

Ano.
V čem?
Tvrdil jsem jí, že jsme se spolu
bavili včera na plesu,
na maškarádě – a dnes ráno ...

BARONESA
KNÍŽE
BARONESA
KNÍŽE

Jak? Kdo?
Já s ní.
Ach – s Ninou?
Ano.

BARONESA
KNÍŽE
BARONESA

Dokázal jsem jí –
Styďte se!
Zdá se mi, že rád pomlouváte.
Tu a tam někdy velmi rád.
Melete páte přes deváté –
a co můžete dokázat?

KNÍŽE

Mám náramek od jedné masky –
mimoходом je velmi krásný –
a ten jde s jejím do páru,
docela přesně.

BARONESA
KNÍŽE

Opravdu?
To je mi důkaz! Těchto skvostů
má každý zlatník celou spoustu.
Obešel jsem všechny, doslova,
a tak vám mohu říci svatou pravdu:

BARONESA

KNÍŽE
BARONESA

KNÍŽE

Výstup šestý
BARONESA

Takové náramky jsou jenom dva.
(*Pomlka.*)
Zítra dám Nině užitečnou radu:
Mluv před mluvky a tvá čest je ta tam.
A jakou radu dáte mně?
A vám?
Začal jste dobře, směle pokračujte,
jen s ženskou ctí si vedte méně krutě,
krátce a dobře: pozor na jazyk.
Za dvojí radu – dvojnásobný dík!
(*Odejde.*)

Takhle si hrát se ženskou ctí! Ach bože!
Prozradit se mu, jednal právě tak.
Teď vám mám vysvětlovat, milý kníže,
váš omyl? – Pánbůh chraň, spíš naopak.
Je po všem, po všem, už i po záhadě
s nešťastným náramkem na maškarádě.
Tak Nina ho tam tedy ztratila!
Kdo tomu chtěl – duch dobra nebo zla? –
Ach kníže, kníže, miluji vás, strašně,
a nevím proč, snad z hořkosti, snad z vášně,
snad z nudy, ze závisťi ... snad, snad, snad ...
vím jenom, že vás musím milovat,
a v ničem nemám klid a nikde stání.
V duchu už předem slyším krutý smích
společnosti, těch loutek bezduchých,
a jejich škodolibé litování! ...
Nedám se jim, ne, vykoupím svůj hřích,
zapřu svůj cit, svou lásku, svoje přání –
nebudu terčem pro soucit a smích! ...
(*Zamyslí se.*)

Takový řetěz škodolibých náhod!

Výstup sedmý

(*Baronesa a Šprich. Šprich vstoupí a klaní se.*)

BARONESA
ŠPRICH

Ach – Šprich! Ty nikdy nepřicházíš nevhod.
Jak račte, prosím, bude pro mne ctí,
budu-li moci něčím prospěti –

BARONESA váš nebožtík pan manžel ...
 ŠPRICH Počkej chvíli,
 BARONESA snad nemusíš být ke mně hned tak milý.
 ŠPRICH Nebožtík baron, slavné paměti ...
 BARONESA Před pěti lety, vím.
 ŠPRICH Si půjčil dvacet ...
 BARONESA Víím, ano, ano, budu ti to splácet
 a ještě dnes, anebo třeba hned
 dostaneš úrok za celých pět let.
 ŠPRICH Já, prosím, jen tak vzpomněl, to já přeci
 ne kvůli penězům –
 BARONESA Co ve světě –
 je něco nového?
 ŠPRICH Je, spousta věcí,
 jdu právě od jednoho hraběte,
 a tam jsem slyšel ...
 BARONESA Neslyšel jsi něco,
 že Arbeninová a kníže Zvjozdič ...?
 ŠPRICH Ne,
 ne ... ano, ovšem ... jistě tedy ... leccos ...
 o tom už byly prosím rozličné ...
 ale ... už dříve, je to kolik neděl ...
 BARONESA Když se to tedy všeobecně ví,
 tak škoda slov.
 ŠPRICH A já bych moc rád věděl,
 co o tom, prosím, račte soudit vy?
 BARONESA Což, společnost je dávno odsoudila,
 já bych jim mohla leda poradit,
 jí, aby k němu byla více milá
 a z hrdosti nezapírala cit;
 jemu bych řekla: jen ne polevit,
 čeho si žena váží u ctitele,
 je odvaha jít přes překážky vpřed.
 Teď sbohem, Šprichu, zůstala bych déle,
 sestra mě ale čeká na oběd.
 (Odchází. Pro sebe.)
 Jsem zachráněna, teď už ať je co chce!
 Byla to pro mne ale pěkná lekce!

Výstup osmý ŠPRICH

(sám) Nemějte strach, moc dobře rozumím!
 Kdepak můj důvtip! Tohle nejsou klepy,
 tohle je intrika – já nejsem slepý.
 Vložím se do toho se vším, co dosud vím,
 taková věc, ta vždycky dobře nese.
 Knížete potěším, projeví vděk,
 pak rychle podám raport baronese –
 a bude úrok, bude úroček!

Scéna druhá

Výstup první

(Arbeninův kabinet. Arbenin sám, potom sluha.)

ARBENIN Žárlivosti je všechno zcela jasné,
 jenomže důkaz, důkaz není! Jak to snést,
 jak žít, jak zapomenout na bolest?
 I umřít snad je méně strašné!
 Já vím, jsou lidé, kteří klidně spí
 a žijí blaženě i bez cti –
 závidím jim, já nesnesu to břímě!
 Někdy člověk přišel s dopisem,
 od kněžny, naší paní; řekl jsem,
 ať počká, zavedu jsem ho do předsíně.
 Od které kněžny?

SLUHA

ARBENIN

SLUHA

ARBENIN

Nevím.

Dopis – Nině?

(Odejde; sluha zůstane.)

Výstup druhý

(Anafasij Pavlovič Kazarin a sluha.)

SLUHA

Pán právě odešel, hned ale přijde,
 jen račte ...

KAZARIN

SLUHA

Dobře.

Hned vás ohlásím.

(Odejde.)

KAZARIN

Nu – počkám, počkám, třeba rok, a klidně,
 však já se dočkám, monsieur Arbenin! –
 S mou pokladnou to začíná být bídné,
 hrozně mi chybí dávný společník,

tím spíš, že má ten znamenitý zvyk
být velkomyslnější, než se sluší,
a mimo to má tři tisíce duší
a mezi šlechtou vlivné přátele.

Arbenin musí hrát, když ne, je zle.
Po staru kdekoho zas vláká do hry,
mladým se nedá, nepřipustí spory –
a peněz bude jako plev!

Ta mládež, ta mi pije krev!
Z těch kloučků ani jeden ze sta
neví, kdy začít a kdy přestat,
projevit čest či podvésti
ušlechtilce a ve vši cti.
Ze starých, z těch si ledakterý
pomohl ze hry k hodnostem
a ke vznešeným známostem –
a proč? Že dbali na zákony,
na pravidla a dobrý mrav!
Ledakterá z těch moudrých hlav
má dnes i čest i miliony.

Výstup třetí
(Kazarin, Šprich.)

ŠPRICH

(vstoupí)

Á – Afanasij Pavlovič! Kde jste se tu vzal?
Ach, to jsem rád, to jsem se nenadál!
Já taky ne – Jdeš s něčím vážným?

Kdepak,

ne, prosím. A co vy?

Nic, jen tak,

na návštěvu.

Ach, to jsem velmi rád,
musím se vás na něco pozeptat
v jakés nutné, neodkladné věci.
A já jsem ti chtěl také cosi říci.
Tak to se dobře shodnem.

Možná, snad,

to nevím ... Tak mi pověz, copak jsi chtěl?
Dřív ještě otázku, prosím vás:
jestlipak jste už slyšel, že váš přítel
Arbenin ...

KAZARIN

ŠPRICH

KAZARIN
ŠPRICH

(Naznačuje prsty parohy.)

Co? – A ne, to bude žvást –
víš to tak jistě?

Jistě? Při nejmenším!

Sám jsem to urovnával, právě dnes,
před chvilkou zrovna teď odtamtud běžím.
Tam, jako tady – pořád jeden běs!
To máte takhle: Jeho ženě Nině
se včera na plese či na hostině,
na maskarádě, na mši nebo kde
zalíbil jeden kníže, byla k němu
povolnější, než mnohé svobodné –
pak ale všechno popřela, což jemu,
knížeti, ovšem nemohlo být vhod;
vzteky se nedovedl ovládnout
a běhal po městě a dělal řeči –
pomyslete si, jaké nebezpečí!
Požádali mě, ať to urovnám ...
Nu – já jsem vyhověl tomuto přání,
kníže mi slíbil mlčet, napsal psaní,
já jsem je poopravil ještě sám
a hned jsem je dal donést adresátce.
Zkrátka a dobře – všechno prošlo hladce.
Až on tě manžel klepne přes zobák!
Já jsem už zažil horší situace –
a nikdy z toho nebyl souboj.

Ták?

Ani jsi nebyl bit?

Když vy jste samé špásy ...

Já říkám tohle: že se nevyplácí
riskovat život jen tak bez cíle.

Nu toť se ví! A zvlášť když je tak cenný
jako ten tvůj – fuj, to by mi bylo zle!
Vždyť ty jsi pro nás nenahraditelný!

Tak, prosím, dobře, to je odbyto ...

Mám pro vás ještě, prosím, vážné věci –
Hm, vida – a co bylo tohle to?
Tak – legrace ... A tohle jsem chtěl říci,
že ...

Pozor! Dej s tím pokoj, mně se zdá,
že přichází ...

Ne, co vás napadá. –

KAZARIN
ŠPRICH

KAZARIN

ŠPRICH

KAZARIN

ŠPRICH

KAZARIN
ŠPRICH

KAZARIN

ŠPRICH

Mně přivezli od ... od hraběte Vruti
pět chrtů.

KAZARIN Ale ta tvá legrace –
ne, na mou duši, ta mi přišla k chuti!
ŠPRICH Myslil jsem – váš pan bratr, jestli chce,
takový nimrod –

KAZARIN Vida Arbenina,
tak jako hlupák ...

ŠPRICH Posloucháte mě?
KAZARIN Ta mu to vyvedla, ta jeho Nina!
A pak si zakládáte na ženě!
Teď na něj budou všichni koukat spatra –
taková ostuda!

ŠPRICH Já vím, že pana bratra
by potěšili!

KAZARIN Kdo se ožení,
má jenom starosti a soužení.
Z kamarádů se zatím každý okrad,
všem se jim lepší smůla na paty.
Nežeň se!

ŠPRICH Já jsem dávno ženatý. –
Poslyšte, ale vážně, to je poklad.
Ta tvá?
KAZARIN Ne, chrti.

ŠPRICH Že se nestydíš!
KAZARIN Poslouchej, Šprichu, o tvé ženě mlčím,
o tom se rozhoduje trochu výš –
(ukáže k nebi)
ale těch psů, za to ti tedy ručím,
těch potvor, těch se jen tak nezbavíš.
(Arbenin vejde s dopisem, oni stojí vlevo
u psacího stolu a on si jich nevšímne.)

Výstup čtvrtý
(Předešlí a Arbenin.)

ARBENIN (myslí, že je sám) Odvděčil se mi! ...
Já mu ze soucitu
zachránil budoucnost a čest – a on mě tak!
Taková nízkost! ... Podlec, darebák! ...
Mé důvěry se chopil jako štítu,
přišel jak zloděj v nestřežený čas

a vydává mě hanbě na pospas! ...
Já pošetilec nevěřil svým očím,
zapomněl jsem na hořkou zkušenost,
jak chlapeček jsem předpokládal ctnost
a bál se uvěřit v tak hnusný zločin ...
Myslil jsem si: On, on je nevinen,
vždyť přece nevěděl, kdo je ta žena,
pusť to z hlavy jako divný sen
a zapomene – vším je vinna ona.
Ne, on se pokusil ji vyhledat
a našel – při tom ovšem nezůstalo.
Mám léta, neviděl jsem toho málo –
tady mi ale zůstal rozum stát.
(Čte dopis.)

„Našel jsem vás, vy jste mi ale
zapřela vše, co bylo v sále,
chápu vás,“ – ovšem, zajisté,
zde byla skromnost na místě!
„Někdo by nás mohl slyšet ...
pomluvy ... trpěla byste ...
Já z vašich jasných očí vyčet
nikoli hněv, spíš obavu
před vyzrazením; milujete
tajnost – a zcela po právu.
Vše bude tedy tak, jak chcete.
Kdyby mi kat měl srazit vaz,
jsem váš a neopustím vás.“

ŠPRICH Má náš dopis, teď jsme v koncích, sper to das!
ARBENIN Náramně bystrý milenec, a čilý –
nu dobře, dobře, jak si račte přát!
(Kazarinovi) Jak? Ty jsi tady?

KAZARIN A už hezkou chvíli,
přišel jsem jako starý kamarád
(Šprich nepozorován odejde)
a tuhle se Šprichem jsme hovořili
o ... Kde je Šprich? Ach tak, on už je pryč,
(stranou) nu ovšem - dopis!
(Arbeninovi) O čem přemýšlíš?

Výstup pátý
(Předešlí kromě Špricha.)

ARBENIN

Tak, přemýšlím.

KAZARIN

Snad ne o nestálosti
pozemských radostí a nadějí?

ARBENIN

Ano i ne, jsi blízko: o vděčnosti.

KAZARIN

Moc často přemýšlím o téhle ctnosti,
v poslední době stále častěji –
tak jako všechny druhy lidských vztahů
je vděčnost věc, jež stojí za úvahu.
Co o ní soudíš ty?

ARBENIN

KAZARIN

Já, hochu, víš –
já říkám: strom se cení po ovoci,
a vděčnost závisí – snad rozumíš –
na ceně služby, tím víc a spíš,
že dobro není vždycky v naší moci.
Tak třeba tohle: Včera pozdě v noci
mi Slukin prohrál čtyři tisíce –
a já mu projevuji vděčnost, na mou duši,
myslím jen na něj, aniž on co tuší,
sedí to na mně jako zimnice.

ARBENIN

KAZARIN

Umiš ty mluvit vážně, Kazarine?
Umím a budu, budu, jakpak by ne,
vždyť tě mám rád; jen nebuď na mne zlý
a netvař se už jako posedlý.
Chceš vědět, co si myslím o vděčnosti ...
nu, prosím, jenom malé strpení.
Ať starý Voltaire kázal společnosti
co chtěl, to na věci nic nemění,
aspoň ne pro mne, pro mé mínění.
Pro mne jsou karty věrný obraz světa,
život je bank, já sázím, osud metá –
a já nic nikdy jinak neberu,
než jako smělou sázku, jako hru.
Rozuměj, dám ti příklad, velmi živý:
Tak třeba vsadím najednou pět set
na eso – v kartách bývám pověřivý
a nemilují příliš přemýšlet –
eso to vyhraje, ne díky plánu,
samo, jen tak ... co já? Nu, budu rád,
nebudu ovšem esu děkovat,
seberu peníze a nepřestanu

ARBENIN

KAZARIN

sázet a shrabovat a nakonec,
až vytáhnu už od kdekoho kdeco,
spočítám si svůj zisk a milé eso
odhodím jako nepotřebnou věc.
Teď ... posloucháš mě vlastně, kamaráde?
(v zamyšlení) Všade jen podvod, špína, hnus a kal –
měl jsem já včera všech pět pohromadě?
Všechno mi vylíčil - a já jsem stál
jak solný sloup!

Teď uvažujme dále,
o druhém případě. Tak například:
Ty by ses chystal zase začít hrát,
popíjet, flámovat a užívat
života, kterému jsi už dal vale,
tu by tě přišel přítel varovat –
„Nech toho, pozor! Žádnou neplechu!“ –
a přidal řadu stejně hloupých rad.
Ty bys ho, dejme tomu, poslechl,
víš, co bys potom musel udělat?
Abys byl vděčný, musel bys ho opít,
to za to, že tě odnaučil pít;
dál – obehřát ho, aby musel klopit,
dřív nežli by se mohl rozmyslit –
to za tu laskavost, že byl tak dobrý
a ušetřil tě tou radou prohry.
Kdyby ti, dejme tomu, vyhrál zpět,
cos prohrál – hned bys musel ujíždět
na ples a bez meškání, neprodleně
projevit něžné city jeho ženě,
zamilovat se do ní – nebo ne,
to už je jedno, jak tě napadne –
jen bys ji musel přimět zradit muže,
abys mu totiž nezůstal nic dlužen;
a byl bys v právu – lekci za lekci.
Moralista jsi tedy znamenitý!
Ještě jsem neřekl, co vlastně chci:
posoudit podle pravdy lidské city.
Představ si – miluješ ... svůj majetek, svou čest,
svůj talent – všechno obětuješ ženě;
má společnost, má bohatství a lesk –
a spoustu různých zábav dennodenně –
má ti být vděčná? Za co? Za to snad,

ARBENIN

KAZARIN

ARBENIN

že tě tvá vášeň nutí milovat?
Má ti být vděčna za tvé odříkání
a oběti? Vždyť přece nakonec
tím myslíš vlastně na sebe, ne na ni,
na svoje štěstí, to je jasná věc.
Uvažuj o tom, strážlivě a chladně
a řekneš sám, že pravda je tam, na dně.
(trpce) Máš pravdu, co je ženě po lásce!
Ty žádáš věrnost, ale ona chce
ne lásku, vůbec ne, chce pravý opak –
den ze dne nová vítězství. Ty plač,
trap se a pros – a k čemu je to, nač?
Vysměje se ti. Ano, leda hlupák
chce s jednou ženou žít ráj na zemi. –
Zdá se, že nejsi zcela ztracený,
jsi ženatý a šťastný – a nic méně
rozumně, soudíš o lásce a ženě.
Ach – šťastný ... šťastný!

KAZARIN

ARBENIN
KAZARIN
ARBENIN
KAZARIN

ARBENIN
KAZARIN

Nebo nejsi snad?
Jsem ... šťastný ... ano.
To jsem velmi rád,
přece jen ale musím litovat,
že nejsi svobodný.
Co tím chceš říci?
Nic, vzpomínám ... Ukaž mi na dvojici,
která by se nám mohla vyrovnat!
Není – a nebude! Jak jsme si tehdy žili!
Těch krásných dnů, těch roztomilých žen!
Víš, někdy si tak myslím, hochu milý,
že to snad nebyl ani život, ale sen.
Ráno co ráno sladká kocovina
po ještě sladším noclehu, a pak
svobodný den, den volný jako pták,
veselý oběd, skvělá, vzácná vína,
přípitky, žerty, zábava a smích,
pak večer temno, světla v ulicích –
a divadlo ... Ach, hořím jako svíce,
když vzpomenu ... hned vidím jako v snách
tebe a sebe vzadu v kulisách ...
rozkošné herečky a tanečnice ...
Nezdá se ti, že tenkrát bylo vše
tak nějak lepší, plné rozkoše –

ARBEBIN

co? ... Je to tak. – A pak, po představení,
hned do saní a honem ke kartám ...
hra už je v plném proudu, tu a tam
je cítit radost, strach a rozčilení ...
na kartách hory zlata ... A my dva
sedáme ke stolu – boj nastává!
Duše se chvěje vzrušením a vášní,
rozpaluje ji divný nepokoj,
jen uvnitř v hlavě jako věrný strážný
titánská mysl natahuje stroj ...
Ach, když tak vtípem zmůžeš protivníka
a pyšný osud se ti, jak se říká,
položí k nohám ... co si přeješ víc?
I nad Napoleonem s jeho slávou
můžeš v tu chvíli klidně potrást hlavou –
připadá ti jak nula, jako nic.
(Arbenin se odvrátí.)

Ach, bohatýrská léta mladých přání,
ach čase, čase bezedný!
Kdo mi vás vrátí, krásné, kruté dny?
Zbavte mě pokojného skomírání,
vezměte si mou bezpečnost a klid!
Já mám mít ženu, děti, rodinu?
Já, který okusil, jak chutná zlo a hřích
a poznal sladkou hrůzu zločinu
a čelil jim a nelekal se jich?
Pryč, ctnosti, pryč, i ty, i ty jsi zrádná,
loučíme se – a nic mě nelituj,
chtěl jsem tě, chtěl – a cos mi byla platna?
Pryč s tebou, pryč a sbohem!
(Klesne na židli a zakryje si tvář.)

KAZARIN

Ted' je můj!

Scéna třetí

Pokoj u knížete. Kníže spí ve vedlejším pokoji na divaně, dveře jsou otevřeny.

Výstup první

(Ivan, potom Arbenin.)

IVAN

(dívá se na hodiny)

Už táhne na osmou – pán říkal v osm mě vzbud'. Spí, panečku, jak dub – to bych si ještě mohl, to je rozum, zaběhnout pěkně dolů na nákup, na skleničku ... Ták, zamknem ... Copak – hosti? Hm, někdo mi sem leze, to je k zlosti, řeknu, že odešel ... a bude to.
(Vejde Arbenin.)
Je kníže doma?

ARBENIN

IVAN

Není, prosím.

ARBENIN

IVAN

Nelži.
Teď zrovna, prosím, odjel za město.
(naslouchá)

ARBENIN

Nelži, je tady! ... Ano, ano, leží a spí, vždyť přece slyším jeho dech. Já nemám pána budit.

IVAN

ARBENIN

Tak ho nech. –
Rád spí – nu, bude spát na věky věků. –
A jestli snad jsi chtěl jít dolů, jdi, už jsem ti, myslím, přece řekl, že počkám, až se kníže probudí.
(Sluha odejde.)

Výstup druhý

ARBENIN

(sám) Teď – nebo nikdy! ... Jiná chvíle není a nebude, teď vykonám svou mstu a dokážu, že v našem pokolení je mezi dušičkami bez počtu alespoň jedna duše, kterou nelze beztrestně urážet ... Já nejsem ten, kdo by se cítil jejich otrokem – není mým zvykem sedět na řetěze ... Kdybych ho vyzval na souboj, je zle –

vysmějí se mi ... Nu, když tedy chcete, zasmějte se, panstvo, zasmějte, bude to hodně, hodně veselé!

(Otevře dveře dokořán.)

Spí ... O čem se mu asi zdá, teď, v této chvíli, jakýpak asi má poslední sen?

(S hroživým úšklebkem)

Zahyne mrtvicí ... Nu ovšem, sedí v něm, hlava mu klesla ... rozluč se, můj milý ... pomůžem přírodě, pomůžem, pomůžem! ...
(Vejde do pokoje. Několik chvil a vyjde bledý.)

Ne, nemohu ... ne, je to nad mé síly ... chvěju se, zbabělec ... jak baba, jako baba ... kdo říkal? ... Já, já sám ... a je to tak, taková hanba ... pro mne ... strašná hanba ...

Jdi, styď se, táhni pryč, jsi – ubožák!

Náš podlý věk tě stejně stiskl k zemi,

jako ty ostatní ... jdi, chvástal ses,

ale jen chvástal, ano, ještě dnes,

před chvílí ... tak, a teď jsi němý.

Jsi – „civilizovaný“ člověk, počítáš

a fňukáš ... místo duše máš kus ledu ...

Slabochu, milovat jsi nedovedl –

a chtěl jsi mstu ... tak teď ji tedy máš!

(Pomlka. Posadí se.)

Budiž, ať tedy žije ... chlapské pěsti

jsou z módy, lze i jinak zabíjet –

krvavé vrahy věší na náměstí,

kdepak dnes dýka, meč, anebo jed!

Jak těžkopádné pro vzdělaný svět!

Zde, v tomto hnusném světě nestydatém,

se vraždí snáze – jazykem a zlatem!

(Vezme kalamář a napíše dopis,

pak vezme klobouk a jde.)

Výstup třetí

(Arbenin a baronesa. Ve dveřích se srazí s dámou v závoji.)

DÁMA V ZÁVOJI Ach – hrůza! ...

ARBENIN

Co to znamená?

DÁMA

(vytrhuje se mu) Ne, pusťte!

ARBENIN

Pst! Neopovažte se křičet, jen to zkuste

DÁMA
ARBENIN
DÁMA
ARBENIN

a uvidíte! ... Já vás třeba znám ...
a možná, že jsme ještě víc, než známe. –
Zvedněte závoj, ať se podívám,
a rychle, rychle, dokud jsme tu sami!
Já nejdu sem ... já chtěla ... já jdu ...

Kam?

Já jsem se spletla.

Ano, zcela jistě,
také se mi tak zdá, a chápu vás –
jenomže nejste na nepravém místě,
jenom jste si nevolila pravý čas.
Proboha, pusťte, nevím, kdo jste,
neznám vás.

DÁMA
ARBENIN

Ne, ne, křičte, nebo prostě,
chci vidět vaši tvář ... Jste zmatená
z ničeho nic, to něco znamená. –
Klid, klid! On spí ... klid, vzbudí se a vstane!
Vím všechno, jenom bych si chtěl být jist.
Vy všechno víte!
(*Odhrne jí závoj a překvapením ucouvne,
potom se vzpomíná.*)

DÁMA

ARBENIN

BARONESA
ARBENIN

Děkuji ti, Pane,
že jsem se alespoň teď směl přepočíst!
Jsem ztracena! Co jsem to udělala!
Je ve vás malá dušička, moc malá?
To chápu, ale na pláč není čas ...
Namísto sladkých paží moje drápy!
Rozumím vám, že vás to trápí. –
Jen buďte klidná, ujišťuji vás,
že jsem jen nerad zklamal vaši touhu
a poděsil vás. Poděkujte bohu,
že jsem to zrovna já, kdo byl tak zlý
a potkal vás tu; být to někdo jiný,
jen trochu, jenom nepatrně sdílňý –
je z toho poplach v celém okolí.
Je vzhůru, mluví! ...

BARONESA
ARBENIN

Ne, jen blábolí
ze sna ... A nebojte se, já hned půjdu, hned,
jen toto: jak vás mohl tenhle amor
okouzlit? Čím? Jak tomu rozumět?
Takový panák, studený jak mramor –
a on kdekterou ženu poblázní,

BARONESA

ARBENIN

BARONESA

ARBENIN

BARONESA

ARBENIN

BARONESA
ARBENIN

snad všechny dámy o něm zrovna sní,
a s jakou vášní! Jako omámené!
Proč, mluvíte, proč to není obráceně?
On po vás by měl toužit, tesknit, snít ...
Vy, krasavice s rozumem a s duší
zapomínáte pro něj, co se sluší ...
a přicházíte se s ním pomazlit ...
A jiná žena, o nic horší než vy,
ho tolik miluje, že ani neví,
co se s ní děje: ... nedbá na domov,
na štěstí, na nic ... pro jeho pár slov –
a proč? ... Já hlupák!
(*V zuřivosti*)

Proč, proč, proč?

(*rozhodně*) Rozumím, chápu o čem hovoříte ...
Vím, proč jste přišel ...

Od koho to víte?

(*Vzpomíná se.*)

Co víte?

Odpusťte, to bylo tak ...

Nehněvejte se na mne ...

Naopak,

mám velkou radost z přátelského štěstí
a nevyčítám nic. –

To všechno já,

byla jsem vášní jako zmámená,
a věřte – neříkám to bez bolesti –
jen já, jen sama já jsem vinna vším,
řeknu vám všechno ...

K čemu, nač, co s tím?

Mně je to jedno, nemám aspirace
být rozhodčím, co je mi po morálce!
Jen nechte zpovědi, to není nezbytné.
Ten dopis nebyl napsán, nebýt mne –
Jak – dopis? ... Ach – tak to je vaše práce!
Vy jste ta kuplířka! ... To bych byl neuhád ...
Tak vám jsou tedy ti dva zavázání –
opravdu, ušlechtilé zaměstnání ...
už dlouho se tím ráčte zabývat?
To sem je přivádíte jako hosty?
Nebo snad mládež chodí přímo k vám?
Skutečně – vy jste poklad společnosti ...

BARONESA
ARBENIN

teď už se nedivím zpuštění našich dam! ...
Ó bože můj! ...

BARONESA
ARBENIN

Promiňte, že se ptám:
Co vám to panstvo platí za zábavu?
(*klesne do křesla*) Ach, vy jste nelidský!
Jsem, tu a tam.

BARONESA
ARBENIN

Vy tedy jenom tak – pro čest a slávu –
pak promiňte, pak se vám omlouvám.
(*Chce odejít.*)
Ne, to je šílené ... Ne, to je kruté ...
počkejte ... poslyšte! ...

Jen pokračujte
a proslavíte se ... Nu, poručím se vám –
a doufejte, že už vás nepotkám ...
Zničila jste mi život, vzala jste mi
poslední naději na této zemi,
tím končí vaše štěstí a váš klid,
budu se mstít ... a dělejte, co chcete,
neuniknete, neujdete –
je konec ... Mohl bych vás zavraždit ...
nezavraždím ... smrt stihne jinou –
a vaší vinou, vaší vinou ...
Vám místo hrůz a trápení
ponechávám ráj na zemi.
(*Odejde.*)

Výstup čtvrtý
(*Baronesa sama.*)
BARONESA

(*za ním*) Počkejte! ... Přisahám, to byla moje vina ...
Já našla její náramek ... a Nina
o ničem neví ... neví, neví nic! –
Odešel ... neslyší ... je pryč, je pryč, je pryč!
Co ale teď, co dělat ... Kriste Pane!
Ach, to je strašné, strašné ... Bože můj,
musím se přiznat, musím, stůj co stůj,
abych ho zachránila ... Ať se stane,
co chce ... on musí ale žít ...
Půjdu se přiznat k podvodu a ke lži,
půjdu se usvědčit a ponížit!
Je konec, teď už na tom nezáleží.

Výstup pátý
(*Baronesa a kníže.*)
KNÍŽE

(*ve druhém pokoji*)
Ty, Ivane, hej, čím to tam byl hlas?
Pořád mě budí, čerti zatracení!
(*Vstoupí*)
Ach – návštěva ... To je mi ale překvapení!
Jen račte, krásná dámo, vítám vás!
(*Pozná ji a ucouvne*)
Ach – baronesa! ... Ne, to není možné.
Co, kníže, co jste se tak polekal?
(*Slabě*)
Hodně se divíte?
(*rozpačitě*) Mám radost ... pane bože,
takové štěstí – to jsem nečekal.
Bylo by divné, kdyby ano.

BARONESA

KNÍŽE

BARONESA
KNÍŽE

Ale –
nač jsem to myslel? Takhle nenadále ...
kdybych byl věděl ...

BARONESA

KNÍŽE

Ano, mohl jste –
a nevěděl jste nic.
Ach, odpusťte,
napravím všechno, všechno, odpusťte mi,
pokorně přijmu jakýkoli trest,
odpykám svoji vinu, na mou čest ...
Nechápal jsem ... a teď ... a teď jsem němý ...
(*Vezme ji za ruce*)
Máte tak chladné ruce ... jako led,
mlčíte ... směl bych vám dát otázku:
Jak jinak vám to mohu povědět,
abyste věřila?

BARONESA

Co povědět?
Nepřišla jsem vás prosit o lásku
a o vyznání ... Přicházím-li k vám,
tedy jen z povinnosti, s vážnou věcí,
jen proto, že vám hrozí nebezpečí.
Má minulost a láska je ta tam,
čeká mě druhý život, zcela jiný.
Způsobila jsem zlo a přicházím,
abych se očistila ze své viny ...
Víc nikdo druhý nesmí trpět tím,
co jsem způsobila.

KNÍŽE
BARONESA

Co tím chcete ... ?
Ne, mlčte, prosím vás, nic neříkejte!
Už samo to mě stojí dosti sil,
abych se přiznala ... pak bude dobře. –
Vy jste to byl, kdo způsobil mé hoře,
vy, kníže, třeba jste nic netušil.
Přesto vás musím zachránit za každou cenu ...
proč? Za co? Nevím ... Ale připojím
k obětem pro vás ještě tuto jednu ...
Nezasloužil jste žádnou, tolik vím,
nechápal jste a nemiloval jste mě ...
a já jsem si to snad ... snad ani nepřála ...
Dnes, právě před chvílí jsem shledala,
že ... Ale dost, co s tím, co s tím, vždyť stejně
už na tom nezáleží ... tedy dál:
teď jsem se dověděla, že jste psal
lehkomyšlný, smělý dopis ženě
Arbeninově ... Vykládá se těž,
že prý vás miluje, že vás má ráda –
nevěřte tomu, kníže, to je lež,
opravdu, věřte mi – to není pravda.
Pochopte, co by z toho mohlo být –
všechny by nás to mohlo zahubit.
Váš dopis, kníže, odevzdali jemu,
Arbeninovi ... víte jaký je:
vášnivý, prudký, zvyklý ledačemu,
nemilosrdný ... On vás zabije! ...
Nina nic neví ... Pochopte to přece –
zabije vás! ...

KNÍŽE

Ach ne, ne, nebojte se.
Arbenin mnoho žil, zná společnost
a nenávidí ji a rozumí jí;
pro nic za nic lidem pro radost
nebude dělat z frašky tragédii.
A zlobí-li se vskutku – žádné zle:
pak tedy přichystáme pistole
a odměří se přesně třicet kroků –
ty epolety jsem si vysloužil
ne tím, že jsem se bál jít do útoku ...
Ostatně – je tak nutné, abych žil?
Snad pro vás ... život neznamená mnoho,
jak chcete, ale co když pro někoho

BARONESA

KNÍŽE
BARONESA
KNÍŽE

BARONESA
KNÍŽE

BARONESA

KNÍŽE
BARONESA

Výstup šestý
(Kníže, sám.)
KNÍŽE

je drahý nade všechno na světě?
Může vás zabít, zabít ... chápete?
A já jsem všemu vinna, všemu, všemu!
Vy?

Smilujte se! –

(po krátkém zamyšlení) Musím se s ním bít;
provinil jsem se, chtěl jsem jeho ženu;
ne, tomu nelze nijak zabránit.
Lze, kníže, lze.

Jak? Leda lhaním,
ne, kdyby mě to mělo život stát,
nebudu, nechci, nedovedu lhát,
abych si chránil život. Půjdu za ním,
a hned.

Ne, ne ... já ještě něco vím,
co musíte ...
(Vezme jej za ruku).

Ta maska na maškarním
(Klesne a padne lokty na stůl)
jsem byla já! ...

Vy - baroneso! Vy?
(vzpamatuje se, na odchodu)
Bylo to poblouznění, šílenství ...
A je to pryč ... A zbyla z toho všeho
jen lítost, výčitky a stesk.
Náramek patří Nině – našla jsem ho ...
Vraťte jej ... A mě slibte na svou čest,
že o ničem, co z toho nyní víte,
se nikdy nikde ani nezmíníte. –
Mě bude soudit Bůh ... a snad i vás ...
vás neztratí – ale odpustí mně?
Loučím se s vámi, sbohem, už je čas.
Nemyslím, že se ještě uvidíme.
(Přistoupí ke dveřím, vidí, že kníže se chce
vrhnout za ní.)
Nechodte za mnou, prosím.
(Odejde.)

(po dlouhém přemýšlení) Tak, co teď?
Jakou si na to mám dát odpověď?

Nic, žádnou, leda mohu cítit lítost,
že jsem tak nenapravitelný bloud ...
Taková vzácná, skvostná příležitost –
a já ji nechám takhle uniknout!
(Přistoupí ke stolu.)

Á – dopis, dopis ... kdopak mi to píše? ...
Arbenin ... to je divné ...

„Milý kníže!
Přijed' dnes večer k N., bude tam spousta ... dobře se
pobavíme ... nechtěl jsem tě budit, abys pak celý večer
nepodřímoval. – Sbohem, čekám tě určitě; srdečně tvůj
Jevgenij Arbenin.“

Baroneso ... a co je tohle?
Copak to někdy viděl svět!
Kdyby si myslil na pistole,
nechtěl by se mnou večeret.

Scéna čtvrtá

Pokoje u N.

Výstup první

(Kazarin, pán domu a Arbenin sedají ke hře.)

KAZARIN

Tak skutečně jsi nechal marnivostí,
jimiž se pyšní velká společnost,
a vracíš se k své bohatýrské ctnosti! ...
Jsi básník, hochu, nám všem pro radost,
a k tomu génius – mám podezření.
Vysedat doma, to pro tebe není –
mám pravdu? Ruku na to, že jsi náš.
Ovšem, co bylo – bylo, teď jsem váš.
Je velmi milé, když tak člověk vidí,
že pro bystré a opravdové lidi
je „dobrý mrav“ jen přítěž a nic víc ...
Jedeme na půl – každý polovic?
Knížete bychom, myslím, měli trochu
pošimrat.

ARBENIN
KAZARIN

PÁN DOMU

KAZARIN

PÁN DOMU

Ovšem, ale polehoučku,
musíme zachovávat dobrý tón.
Nu, uvidíme. – Transport!
(Je slyšet kroky.)

ARBENIN
KAZARIN
ARBENIN

Výstup druhý (Předěší a kníže.) PÁN DOMU

KNÍŽE
ARBENIN

KNÍŽE

ARBENIN
KNÍŽE

ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN

KNÍŽE

ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN

To je on.
Copak? Co je? Snad nejsi rozčilený?
A ne, to dělá nezvyk ... to nic není.
(Vejde kníže.)

Ach, kníže! Račte, vítáme vás k nám!
Odložte, prosím, šavli, zasedněte ...
Je tu zlý boj.

Ó – rád se podívám.
Vy od té doby asi nehrajete,
že ano, kníže, bojíte se hrát?
Ne, s vámi hraji – proč bych se měl bát?
(Stranou)
Já znám tvou hru, vím dobře, jak si vésti:
manžela bavím, aby mě měl rád,
a jeho ženu budu milovat –
Tady ať prohrají, jen abych tam měl štěstí! ...
(Posadí se.)
Právě jsem se byl na vás podívat.
Vím, četl jsem váš vzkaz a jednám zcela
jak jste si přál.

Tam u vás kdosi stál,
či – stála, žena, celá rozechvělá
a zmatená.

Vy jste ji nepoznal?
(se smíchem)
Myslím, že ano, kníže, vy jste vlastně
don Juan, což? Teď abych se vás bál.
Všechno jsem pochopil a prozkoumal ...
(stranou)
Nic nechápe, nic neví, to je jasné.
(Odejde stranou a odkládá šavli.)
Kdybch už měl mít soka, tedy vás ne,
vás bych si nepřál.

(zmateně) Pročpak?

Protože
mám málo dobroty, s níž obvykle
milenci počítají u muže.
(Stranou)

KAZARIN
KNÍŽE
ARBENIN

Hm, nenechal se zmást ... Však já tě zkruším,
hlupáku, s tou tvou sladkou idylou!
A kdybys mohl do hry vsadit duši,
klidně bych mohl proti tobě vsadit svou.
(*Hrají, Arbenin má bank.*)
Padesát rublíků.

Já také – stejně.
Povím vám jednu historku, je to moc let,
co jsem ji slyšel, snad vás nepobaví,
já vám ji ale musím povědět,
protože mi teď nějak nejde z hlavy.
Byl šlechtic jakýsi, měl ženu, měl ji rád
a věřil jí – ty bereš, Kazarine. –
A věřil jí tak slepě, jako snad
nevěřil nikdy nikdo jiný jině. –
To, kníže, nesmíte jen poslouchat,
to byste prohrál, musíte i hrát. –
On tedy měl rád ji a ona jeho,
žili si pokojně a k dovršení všeho
muž získal přítele, a sice tak:
jednou mu pomohl ve velmi vážné věci.
Viděl v něm člověka se svědomím a se ctí,
jenomže najednou – už nevím jak –
s jistotou vypátral, že jeho přítel
mu velmi pilně projevuje vděk –
tím totiž, že svůj čestný závazek
odplácí jeho ženě jako ctitel.

KNÍŽE
ARBENIN

A co udělal manžel?
(*jako by otázku přeslechl*) Mně se zdá,
že kníže se už ani nedívá,
co vynáší.
(*Upřeně se na něj podívá.*)

KNÍŽE

Vás tedy zajímá,
co dělal muž? To byste sotva uhod.
V jakési hlouposti si našel důvod
a dal mu políček ... Co byste dělal vy?
Já, co bych dělal? Totéž, toť se ví. –
a stříleli se?

ARBENIN
KAZARIN
ARBENIN
KAZARIN

Ne, ne, nestříleli.

A na šavle se bili?

Nebili.

Co tedy jiného, že jsem tak smělý,

ARBENIN

KNÍŽE
ARBENIN

KNÍŽE

ARBENIN

to se snad muž a přítel smířili?
(*s hořkým úsměvem*)
Ó ne.

Co tedy dělal?

Muž? Byl pomstěn,
a zrádce nechal tak, vždyť je to prosté.
(*se smíchem*) Pak je to ale zcela nad můj um –
ten člověk jednal proti pravidlům.
Proč proti pravidlům? Je to tak jisté?
Jsou pravidla pro nenávist a mstu?
(*Hrají. – Mlčení.*)
Vy berete ... vy –
(*Vstane.*)

KNÍŽE
ARBENIN

Pozor! Kníže, vy jste
podstrčil cizí kartu, tuhle tu!
Já? Poslyšte! ...

Dost, prosím, dost a zmizte,
je po hře ... Tohle není jenom tak.
Jste ...
(*popadaje dech*)

KNÍŽE
ARBENIN

podvodník, jste lump a darebák!
Jak? Já – já?

Ano – vy! Jste lump a baba,
však já vám ale poznamenám štít,
že pro čestného muže bude hanba
vás jenom potkat.
(*Mrští mu kartami do tváře. Kníže je tak
překvapen, že neví, co dělat. Sníženým hlasem*)
Tak – teď jsme si kvit.

KAZARIN

Co je to s tebou?

KNÍŽE

(*Pánu domu*) Hrome, to je člověk!
Kníže moh pustit hezkých tisícovek.

ARBENIN

(*vzpamatuje se a vyskočí*)
Pojďte! Jen krví, jenom soubojem
smyjete urážku.

KNÍŽE

Já s vámi – souboj? To ne,
mýlíte se.

ARBENIN

Jste zbabělec.

(*Chce se na něj vrhnout.*)

(*hrozivě*) Ať jsem!
Nechodte ke mně, jděte pryč, a honem!
Jsem zbabělec, ať jsem, to je má věc –

KNÍŽE z vás nemá strach už ani zbabělec.
Ne, budeme se bít, však uvidíte!
Všem lidem dokážu, že padouch jste vy sám,
ne já. Všem rozhlásím ...

ARBENIN S tím počítám.
KNÍŽE *(přistoupí blíž)*
Všem rozhlásím, že s vaší ženou ... víte,
jaký mám náramek a k čemu byl! ...
ARBENIN Za to jste dostal právě teď svůj díl ...
KNÍŽE Ach, to je šílené ... Co teď, co teď? Je po všem,
všechno je proti mně. – Zabiju vás!

ARBENIN Nu ovšem,
to můžete, moc rád vám pomohu,
jen rychle, dokud máte odvahu.
KNÍŽE Ach, moje čest! Má čest! ... Mou čest mi vraťte,
pro Boha prosím ... Ne, ne, k čemu, nač ...
Kdo vlastně jste, že nic vám není svaté –
jste člověk – nebo démon?

ARBENIN Já? – Jsem hráč!
KNÍŽE *(zhrouť se a zakryje si tvář)*
Čest! Moje čest kde je! ...

ARBENIN Čest? Ani zdání!
Je pryč, je pryč. Je porušena mez
dobra a zla. Teď můžeš jít kam chceš –
a nepoznáš už nic než pohrdání.
Potáhneš světem jako vyvrhel,
zůstane ti jen nárek, stesk a slzy
a radost, kterou žijí druzí,
bude tvůj nejstrašnější nepřítel.
Cít pro lásku a krásu v tobě zemře,
dnem ani nocí nebudeš mít klid –
zašlo tvé štěstí, zavřely se dveře
a ničím už je nelze otevřít.
Přátelé odpadnou jak listy z mrtvých větví,
půjdeš jak zločinec, ať budeš kdekoliv,
poneseš s sebou hanbu, o níž svět ví –
tvůj život za živa je zlomen ve dvě ...
Já se ti poroučím ...
(Odcházej)
Buď hodně dlouho živ!
(Odejde.)

DĚJSTVÍ TŘETÍ

Scéna první

Ples

výstup první
PÁNÍ DOMUPRVNÍ HOST
DRUHÝ HOSTHOSTÉ
DRUHÝ HOST
DÁMA

DRUHÝ HOST

TŘETÍ HOST
ČTVRTÝ HOSTPÁTÝ HOST
ČTVRTÝ HOST

TŘETÍ HOST

PÁTÝ HOST
ŠESTÝ HOST
ČTVRTÝ HOST
TŘETÍ HOST

ČTVRTÝ HOST

KNÍŽE

NINA
KNÍŽE
NINA
KNÍŽE

Baronesa už asi nepřijede;
já ji to odpustím, vím, kam ji všade zvou –
vás je mi ale líto –

Co tím chcete ...?
Čekáte baronesu Štrálovou?
Ta odjela! ...

Kam? Jděte! Kdypak? Cože?
Na venkov, dneska ráno.

Pane bože!

A pročpak? Zanevřela na město?
Románky – fantazie ... znáte to!
(Rozcházejí se, jiná skupina mužů.)
Prý kníže Zvjozdič prohrál, slyšel jste to?
Naopak, vyhrál – jenže falešně
a dostal políček.

Byl souboj?
Ale kde!

Nechtěl se bít.
Fuj na zem, pěkná sketa!
Krásně se vybarvil!

Víckrát ho nechci znát.
Já také; hezkou věc si přišil na kabát!
Sem dneska nepřijde?

Je, myslím, bez nálady
a neopovází se.

Už je tady.
*(Kníže vstoupí, sotva mu odpovídá na pozdrav.
Odejdou všichni kromě pátého a šestého hosta.
Pak odejdou i oni. Nina usedne na divan.)*

Já vím, že nepřicházím nijak vhod,
tentokrát ale běží o vás samu –
prosím vás, musíte mě vyslechnout.
Že musím?

Ano, ve svém vlastním zájmu.
Poněkud divný zájem.

Divný, vím

NINA

KNÍŽE

NINA

KNÍŽE

PANÍ DOMU

Výstup druhý
ARBENIN

to proto, že jste vinna neštěstím,
které mě potkalo ... a bojím se, že nyní
táží ruka, která zničila mou čest,
zničí i vás. – Mne pomsta nepošpiní,
já nechci pomstu, jen trest, nic víc než trest;
vy ale, vy se mějte na pozoru,
váš muž je zlosyn, bídák beze cti,
nejbezcitnější ze všech lidských tvorů –
bojím se, že vás potká neštěstí ...
Teď sbohem, odjíždím a všechno v sobě nesu:
že jsem byl zrazen, zničen, podveden,
ale já počkám, však on přijde den ...
Zde je váš náramek – už nemá pro mne smysl.
(Arbenin je pozoruje z pozadí.)
Kníže, vy blouzníte – co je to, prosím vás?
Ve vašich letech mluvit jako dítě!
Sbohem a navždycky, už musím, už je čas.
Jedete daleko? A kampak odjíždíte –
snad ne až na Měsíc?

Ne, blíže, na Kavkaz.

(Odejde.)

(k jiným hostům)

Já vás tu nechám tísnit jako v cele
a vedle máme zatím prázdný sál,
myslím, že skoro všichni se už sjeli –
prosím, mesdames, jen račte dál!
(Odejdou.)

(sám pro sebe) Já pochyboval? Všichni už to vědí
a pošklebují se a smějí ze všech stran! ...
Tak tohle to jsem chtěl, tak tohle tedy –
být pro ni zesměšněn a poplíván!
A jsem jak němý, mlčím jako němý,
já, který uměl do těch tupců bít!
Všechno je pryč – vtip, pohotovost, klid
a všechno, všechno, všechno pro dvě ženy ...
pro jednu, pro tu, kterou miluji,
která je má a nevydám vám ji –
ne, nikdy! Vy ji soudit nebudete,
já určím trest – a vám ji nevydám,

je moje, moje, ano, jen se smějte –
já budu soudit, jenom já, já sám.
(Ukazuje si na srdce.)
Všechno je pryč a všechno bylo marno!
Žít už s ní nemohu a s jiným nesmí žít ...
já, já ji miluju, já –
(Jako by se ulekl.)

Ano, ano,

umře – jsem tvrdý, nesmím povolit!
Ne já, to osud chtěl, to osud
chtěl, abych miloval a ona zradila ...
miluje jiného – a já tu jsem jen pro smrt,
jen pro zločin, pro dokonání zla!
Jak žít, jak ještě žít, teď po tom po všem!
Můj Bože, vezmi si ji ode mne!
Jako svou zástavu ji do tvých rukou vložím,
a ty jí odpusť, přijmi mezi své –
já nejsem Bůh, jen muž – a neodpouštím! ...
(Je slyšet zvuky hudby. Přechází sem a tam a na,
jednou se zastaví.)

Je tomu deset let, co jsem se dal
na cestu zkázy; hrál jsem tehdy, hrál
a prohrál vše, bylo to víc než ztráta –
už tenkrát jsem znal dobře cenu zlata,
jen cenu života jsem nechápal;
v zoufalství jsem si koupil dávku jedu,
pak jsem se znovu vrátil ke kartám –
a sedím, v jedné ruce limonádu,
v druhé pikovou čtyřku, v kapse mám
poslední rubl, vedle jed – krev stydne:
buď bohatství a život – nebo nic!
Štěstí mi přálo, bylo ke mně vlídné –
vyhrál jsem všechno zpět a ještě víc.
Jed byl už zbytečný, já ho však schoval
a nosil s sebou, ať jsem šel, kam šel,
jak oko v hlavě jsem ho opatroval
pro černý den – a ten už nadešel!
(Rychle odejde.)

Výstup třetí

(Paní domu, Nina, několik dam a kavalírů. Při posledních slovech vejdou.)

PANÍ DOMU

DÁMA

PETROV

NINA

DÁMA

PANÍ DOMU

NINA

Teď malou přestávku na přání našich dam.
(druhé) Já horkem roztaju – a přitom nejsem z ledu.
Nastasjo Pavlovno, nezazpíváte nám?
Já žádné nové písně nedovedu –
a staré omrzely už i mne.
Ne, Nino, zazpívej nám, prosím tě!
Alespoň jednu přece dovedete –
taková umělkyně jako vy!
(zasedne k pianu)
Tak dobře, ale budete tak laskavi
a hezky pozorně mě vyslechnete,
za trest – a ten vás jistě napraví.

(Zpívá)

Když ze smutku a nepokoje
sklání se k pláči hlava tvá,
nic netrápí se srdce moje,
neboť jsi s druhým nešťastna.

A vím, že celé bytí tvoje
červ stesku tajně užívá,
a vím, že on tě nemiluje
takovou láskou jako já.

Když pohled tvůj však jasem bleskne
a štěstí zatřpytí se v něm,
jsou oči moje k smrti teskné
a peklo hoří v srdci mém.

Výstup čtvrtý

(Předešlí a Arbenin. Ke konci třetí strofy vejde a opře se lokty o piano. Ona ho uvidí a zarazí se.)

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

Jen pokračujte, píseň není celá.
To stačí, konec jsem už zapoměla.
Jen dál, ať víme jak to dopadne;
napovím vám.

(v rozpacích) Ne, raději už ne.
(Stranou, paní domu)
Není mi dobře.

HOST

DRUHÝ HOST

TŘETÍ HOST

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

NINA

ARBENIN

(Vstane.)

(druhému) V každé módní písni
jsou slova, kterým chybí jemnocit
a žena se je stydí vyslovit.
Náš jazyk je spíš upřímný než přísný
a dámským rozmarům se nedvoří.
Ba – je v něm příliš svobody a mládí
a nedovede snášet příkoří;
nu, zato my je snášíme – a rádi.
(Podává se zmrzlina. Hosté se rozcházejí na
druhý konec sálu a jednotlivě odcházejí do
druhých pokojů, takže Arbenin a Nina zůstanou
nakonec sami. Neznámý se objevuje v pozadí
scény.)

(k hostitelce)

Je mi moc horko, já se trochu zchladím,
sednu si tuhle stranou, „do stínu“.

(K muži)

Miláčku, přineseš mi zmrzlinu?

(Arbenin sebou trhne a jde pro zmrzlinu;
když se vrací, vsype jed.)

(stranou) Pomoz mi, smrti.

(jemu) Mně ti, nevím z čeho,

je nějak úzko, Bůh ví, co to mám –
jako by mělo přijít něco zlého.

Já, Nino, někdy věřím předtuchám.

(Podává jí zmrzlinu.)

Lék, prosím, dobrý, vyléčí tě.

Ochladí.

Ovšem, znamenitě.

Je tu tak teskno.

Jaký div!

Vždyť mezi lidmi dovede být svěží,
jen kdo se smíří s hloupostí a se lží,
toť všechno, z čeho je svět živ.

Máš pravdu, to je strašné! ...

Strašné!

Nenajdeš čistou duši ...

Už ne.

Věřil jsem, že jsem našel – byl to klam. –
Co říkáš?

Říkám, že už nehledám ...

NINA našel jsem tebe, v celém světě jednu -.
 Jsi nějak bledý.
 ARBENIN Z tance vždycky zblednu.
 NINA Jdi – ještě's nebyl v kole, já to vím.
 ARBENIN Pak blednu asi tím, že netančím.
 NINA *(podá mu prázdnou misku)*
 Evžene, dej to na stůl, buď tak hodný.
 ARBENIN *(vezme ji)* Dojedla všechno, všechno do dna!
 A pro mne nic ... nic ... všechno do dna!
(Přemýšlí.)
 A nelze zpět – tak na střepy,
 ať nikdo třetí netrpí.
(Upustí misku na zem a rozbije ji.)
 Copak to děláš!
 NINA To nic, to jen ...
 ARBENIN není mi dobře, pojďme, půjdu spát.
 NINA Máš pravdu, pojďme – anebo jsi snad,
 miláčku, byl dnes se mnou nespokojen?
 ARBENIN Ne, spokojen, a velmi tentokrát.
(Odejdou)
 NEZNÁMÝ *(sám)* Málem mě zmohl soucit, jednu chvíli
 bych ho byl s chutí srazil zlosyna ...
(Zamyslí se.)
 Ne, ať se dokoná, co hvězdy předurčily,
 a potom přijde moje hodina. –
(Odejde.)

Scéna druhá

Výstup první
(Arbeninova ložnice. Nina vejde, za ní komorná.)
 KOMORNÁ Milostpaní, vy jste tak divně bílá.
 NINA *(odkládá náušnice)*
 Jsem nějak nemocná.
 KOMORNÁ To jste se unavila.
 NINA *(stranou)*
 Mám starost o muže, co to s ním vlastně je?
 Mlčí a dívá se tak nějak podivně.
(Komorné) Je mi až k zalknutí; to asi od korsetu –
 co šaty, sluší mi, vypadala jsem k světu?
(Přistoupí k zrcadlu.)

Máš pravdu, skutečně, jsem bledá jako smrt;
 co, v Petrohradě nemá nikdo barvu!
 Jen jedna stará kněžna buď jak buď
 má ruměnec – z barviček, pro parádu ...
(Rozpouští si vlasy a zaplétá cop.)
 Svět je jen klam a mam. – Podej mi šál!
(Usedne do křesla.)
 Ach, to byl valčík! Jen jsem zakroužila,
 a vznášela jsem se jak ve snách dál a dál
 a jako zmámenou mě táhla divná síla
 a srdce svírala, nebyl to žal
 a radost také ne ... Ty, Sašo, dej mi knížku! –
 Ten mě zas pěkně potrápil, ten kníže –
 blážínek, co to všechno povídal ...
 že jde na Kavkaz ... váš muž je zlosyn ...
 neštěstí ... Blouzní!

Mám to odnést, prosím?

(Ukazuje na šaty.)
 Nech to.
(Zamyslí se. Ve dveřích se objeví Arbenin.)
 Mám, prosím, odejít?
(komorné tlumeně) Jdi!
(Komorná neodchází.) Běž!
(Komorná odejde. On zamkne dveře.)

Výstup druhý *(Arbenin a Nina.)*

ARBENIN Myslím, že ji už nepotřebuješ?
 NINA Ach, to jsi ty!
 ARBENIN Já.
 NINA

Mě ti bolí hlava;
 sáhni, jak hoří – cítíš? Nejsem zdráva.
 Neměla jsem si brát tu zmrzlinu,
 asi že se mi plíce zastudily,
 vid', nemyslíš ... co?
(roztržité) Ano, zmrzlinu ...
 Musím ti ale něco říci ... víš, můj milý,
 ty ses tak změnil za poslední čas –
 když řekneš slovo, všechno na mě padá,
 a když se podíváš, jde po mně mráz. –
 A tím vším je vinna maškaráda,
 co živa na žádnou už nepůjdu.

ARBENIN *(stranou)* Nepůjdeš, to už ponech osudu.
 NINA Co vznikne z pouhé neopatrnosti!
 ARBENIN Tak! Z neopatrnosti?
 NINA Bohužel!
 ARBENIN Tos mohla vědět dřív a mělaš po starosti.
 NINA Znát dřív tvou povahu a toto vše,
 neměla bych tě dneska za muže;
 ty by ses netrápil a já bych netrpěla –
 a teď to tedy mám, mám, co jsem chtěla!
 ARBENIN A k čemu je ti moje láska, víd – co s ní?
 NINA Jakápak tady láska? Život – k čemu je mi?
 ARBENIN *(usedne vedle ní)*
 Máš pravdu, život není nic než poblouznění.
 Dokud krev kypí celou bytostí,
 je všechno radost, jas a sláva sama –
 jenomže z vášně, toužení a snů
 nechá nám čas jen soumrak, tmu a tmu.
 Ne, co je život, co? Hádanka dávno známá,
 vhodná jen pro cvik dětských rozumů.
 První je zrození, pak přijde smutné drama
 útrap a starostí a skrytých ran –
 a nakonec je smrt ... a všechno je to klam!
 NINA *(ukazuje si na prsa)*
 To je ti strašný žár.
 ARBENIN *(pokračuje)* To přejde, to nic není. –
 Život je drahý po určité mez:
 dokud je krásný, což je okamžení ...
 Život je totéž jako ples –
 tančíš a točíš se a hoříš sladkou něhou
 a vidíš samý jas a slyšíš hudbu hrát –
 pak domů přijedeš a zbyde z toho všeho
 jen hořká únava a pomačkaný šat ...
 Kdo v mládí umře, dobře je mu;
 nejlepší je, dát sbohem všemu,
 než návyk duši připoutá
 k bezduché poušti života;
 nejlepší je, se k nebi vznést,
 dokud nás neštve nepokoj
 a se smrtí je lehký boj –
 ne každý však má toto štěstí.
 NINA Ne, já chci žít.
 ARBENIN Co s tím!

NINA Ne, Evžene,
 vždyť já jsem nemocná, je mi tak strašně zle.
 ARBENIN Jsou horší bolesti, má milá, nezapomeň,
 že přece netrpíš ty jediná.
 NINA Zavolej doktora, jdi, jdi a pošli pro něj!
 ARBENIN Život je věčnost – smrt jen vteřina.
 NINA Ne, já chci žít, chci žít.
 ARBENIN A potom v ráji
 své mučedníky slavně uvítají ...
 NINA *(v úleku)* Prosím tě pro Boha, jdi, prosím tě, tak jdi,
 zavolej doktora!
 ARBENIN *(vstane, chladně)* Ne, nezavolám, Nino. –
 NINA *(po odmlce)* Nežertuj, umřu, umřu tvojí vinou –
 zavolej ... to je hřích – žertovat se smrtí!
 ARBENIN Doktora k smrti nepotřebujete.
 NINA Ne, to je zločin ... pomoc ... pošli ... jděte!
 ARBENIN Jsem tvoje žena!
 NINA Ach, to vím, to znám!
 Slituj se, žár mi srdcem prohořívá,
 slituj se přece ... umřu ... umírám.
 ARBENIN Tak brzy? Ještě ne.
 NINA *(Dívá se na hodiny.)*
 ARBENIN Ne, ještě chvíle zbývá.
 Ty už mě nemiluješ.
 NINA Ano, snad ...
 ARBENIN Za co tě také mohu milovat?
 Snad za tu hrůzu, za to peklo v duši?
 Ne, Bože můj, ne, já jsem rád, že trpíš,
 rozumíš, ano, já jsem jenom rád!
 A ty, a ty chceš po mně ještě lásku?
 Jen řekni – málo jsem tě miloval?
 Všechno jsem opustil a všechno jsem dal v sázku –
 a od tebe – co více jsem si přál,
 než něžné pousmání, vlídný pohled ...
 A co jsem dostal? Zradu, klam a lež!
 Ne, nevěřil jsem, že mě podvedeš!
 Mne za políbek hlupáka ... mně tohle,
 mně, který bych byl duši dal i krev
 za jediné tvé slovo, za úsměv ...
 Mě zradit? Mě? A takhle brzy? ...
 NINA Jen aspoň vědět, čím jsem vinna, čím,
 potom bych ...

Bože, ale Bože –
tak klidná, bez výčitky, jako v snách ...
Snad přece

NINA *(slabě)* Sbohem, Evžene, je po všem ...
Umírám bez viny a ty jsi vrah ...

ARBENIN Ne, tys mě zradila a vědělas to,
jen řekni, mluv ... já nebyl oklamán,
zradilas mě, vid', vid' ... tak hrát s mou láskou
může jen peklo, jenom ďábel sám! –
Slovíčko, Nino ... promluv ... řekni, milá!
Nic už ti nepomůže, zahyneš ...

NINA Nikomu nikdy neřeknu, co bylo ...
Je po všem, po všem ... Bože, čiň, co chceš ...
jsem bez viny, ty víš.
(Zemře.)

ARBENIN *(přistoupí k ní a rychle se odvrátí)*
Ne, to je lež!
(Klesne do křesla.)

DĚJSTVÍ ČTVRTÉ

Scéna první

Výstup první
ARBENIN

(sedí u stolu na divaně)
Sám v sobě bojovat, sám sebe bít! ...
Nemohu dál, jsem příliš znaven ...
V duši mi leží jako kámen
jakýsi těžký, klamný klid ...
Jen chvílemi, když klesne hlava,
duše se lehce zachvěje,
chce doufat, že je naděje,
a ještě cosi očekává.
Je po všem, po všem, skončil žal?
Nebo má trýzeň půjde dál? –
Ne, přejde čas a všechno změní,
paměť se zhroutí tíhou let,
čas musí přinést zapomnění
a srdce přestat krváčet!
(Zamyslí se, náhle zvedne hlavu.)
Vidím ... je tu ... Jen pros a křič ...
Je tady ... Pryč, pryč, hade, pryč!
(Hlava mu klesne na ruce.)

Výstup druhý
KAZARIN

Dověděl jsem se o neštěstí,
které tě stihlo. – Osud tomu chtěl.
Každý tu máme svoje strasti,
jinak to nejde – bohužel.
(Mlčení.)

A dost, nech toho, tvař se přeci
zas jako člověk ... Nač ten žal?
To nech až pro lidi, co mě bys lhal,
vždyť přece vím, co jsme – jsme herci.
V tobě se sice nikdo nevyzná –
já ale ano. Skoro se mi zdá,
žeš dneska v noci seděl u kartiček –
jsi nějak bledý ... Ale nesmím křičet,
máš tady příbuzné ... jdou k nebožce.
Nic ve zlém, hochu, sbohem, nezlob se,

zítra si promluvíme, teď už půjdu.
(Odejde.)

Výstup třetí
(Příbuzní přicházejí.)

DÁMA (neteři) Je poznamenán božím prokletím,
byl zlý a špatný manžel, špatný syn ...
Připomeň mi, že musím do obchodu
pro látku na smutek. To pořád jen
pro příbuzenstvo sahat do pokladny
a vyhazovat, přitom příjem žádný,
já říkám – přivedou mě na buben.
NETEŘ Tetičko, co se stalo sestřenicí?
Proč umřela?

DÁMA Proč? To je lehká věc –
protože dnešní svět je blázinec.
Vy ještě zakusíte pěkné věci.
(Odejdou.)

Výstup čtvrtý
(Z pokoje zesnulé vyjdou doktor a starý pán.)

STARÝ PÁN Vy jste tu byl, když Nina umřela?
DOKTOR Ne, nestačili pro mne dojít ... Ale
ta zmrzlina už nadělala zla!
A já to, prosím, říkal neustále,
že se zmrzlinou na plesích je kříž!
STARÝ PÁN Ale ten katafalk – já zůstal koukat,
ta nádhera, ten krásný drahý brokát!
Můj bratr, nebožtík, měl zrovna týž.
(Odejde.)

Výstup pátý
DOKTOR

(přistoupí k Arbeninovi a vezme ho za ruku)
Vám je teď zapotřebí odpočinku,
to si nesmíte tak strašně brát.

ARBENIN (trhne sebou) Ech! ...

DOKTOR Trápíte se příliš, jděte spát,
jděte si zdřímnout, aspoň na chvilinku.

ARBENIN Zkusím to.

DOKTOR

Zkuste, však vy usnete.
Jí stejně pláčem nepomůžete.
Musíte šetřit sebe.

ARBENIN

Sebe – k čemu?
Mně už se vůbec nemůže nic stát.
Nastavoval jsem prsa všemu zlému,
strastem a bolestem – a dosavad
jsem živ, živ ... Toužil jsem po blaženosti
a dobrý Bůh mi seslal anděla,
ale můj dech, můj pohled plný zla
v něm poskvřnil a zvrátil, zničil božství ...
Kde je, kde je? ... Je mrtva, zemřela –
má božská, krásná, drahá, sladká bytost!
Chápete ... pochopíte moji lítost? –
Jedinkrát v životě jsem nezištně
zachránil člověka – a on mě zradil! ...
Víš, posloucháš mě ... slyšíš, slyšíš mě?
Všechno mi vynahradil ... vynahradil! ...
(Odejde.)

DOKTOR

Je vážně nemocen ... To není žert,
co prožil ... trpí, zahubí se žalem –
žít bude, za to ručím, ale
bojím se, že by mohl zešílet.
(Na odchodu se srazí se dvěma přichozími.)

Výstup šestý
(Vejdou: Neznámý a kníže.)

NEZNÁMÝ Chcem vidět Arbenina, dovolíte?
Jen na okamžik, prosím, smíme dál?
DOKTOR Opravdu nevím, pánové, snad víte –
žena mu zemřela.

NEZNÁMÝ Ach, jaký žal!
DOKTOR Je strašně zničený a zarmoucený.
NEZNÁMÝ Ubožák! ... Ale doma je – či není?
DOKTOR Je, ano, ale ...

NEZNÁMÝ To je přece řeč!
DOKTOR Mám pro něj velmi důležitou věc.
NEZNÁMÝ Ach – vy jste přátelé?

DOKTOR Nu, nu ano, my ...
NEZNÁMÝ tak trochu, přišli jsme se sprátelit.
DOKTOR Je vážně nemocen a má mít klid.

KNÍŽE (ulekne se) Nemocen? Těžce? Leží v bezvědomí?
DOKTOR Ne, chodí, přemáhá se, ubožák, a mluví.

KNÍŽE Díky bohu! Aspoň tak!
(Doktor odejde.)

Výstup sedmý

KNÍŽE Konečně!
NEZNÁMÝ Teď už vám nic nezabrání.

KNÍŽE Jen jste-li pevný ve svém odhodlání.
Jen prosím, abyste mi zaručil,
že vaše podezření není plané.

NEZNÁMÝ Vy ještě dáte na iluze? Já ne.
My oba sice máme tentýž cíl –
nenávidíme jej, vy ale, kníže,
neznáte jeho duši. Je jak hrob:
hluboká, temná – co k ní přijde blíže,
je pohlceno, navždy, beze stop.
Za důkaz pokládá už podezření
a za urážku nechce nic, než mstu.
V ní vidí zákon, cíl a očistu.
Tak nahá, nečekaná smrt – to není
jen tak, jen samo od sebe, to vím
tak dobře, jako že mám srdce v těle.
A vím, že vy a on jste nepřátelé –
skutečně velmi rád vám posloužím.
Chcete se bít – a tak se tedy bijte,
budu vám svědkem.

KNÍŽE Odkud ale víte,
že on mě včera urazil?

NEZNÁMÝ Moc rád
bych vám to řekl – nudilo by vás to,
proč o tom také dlouze vykládat,
když si to povídá už celé město?
Ach, bože můj!

KNÍŽE Vy jste snad poněkud
NEZNÁMÝ až příliš citlivý.

KNÍŽE Vy nechápete
a nerozumíte, co je to čest a stud.
Opravdu ne. – Vy ale buď jak buď
znenáhla také pozapomenete,
budete donucen.

KNÍŽE
NEZNÁMÝ

Kdo vlastně jste?
Doufám, že nepotřebujete moje jméno. –
Jsem ... ujal jsem se vaší cti, jsem zde
a jsem váš přítel; ostatní je jedno.

Počkejte! Pozor ... ticho, někdo jde -.
On, to je on ... Teď, prosím, odejděte,
nepotřebuji svědka, chci být sám ...
Až bude třeba, já vás zavolám ...
Mám s ním své jednání.

KNÍŽE Když tedy chcete.
(Odejde stranou.)

Výstup osmý
(Arbenin se svíčí.)
ARBENIN

Smrt! Smrt! To slovo ... všade je tu smrt,
to slovo ... jsem jím celý proniknut,
a pronásleduje mě, pořád se mnou ...
všade ji tady vidím ... mrtvou, němou.
Tak tichounce tam spí, snad jenom spí,
bezpečná, něžná, klidná jako dítě,
dívá se k otevřené věčnosti
s úsměvem, jako kvítek na úsvitě ...
To nebyl omyl, ne to nebyl klam,
to není možné ... Byla, byla vinna –
kdo může tvrdit, že to bylo jinak?
Má někdo důkazy? Ne, nikdo. – Já je mám.
Když jí jsem neuvěřil, pak se tážl:
komu mám věřit? Komu? Jakým lžím?
Kdo v celém světě se mi opováží
dokázat omyl?

NEZNÁMÝ
ARBENIN

Já se odvážím!
(zprvu se ulekne a ucouvne, pak mu přiblíží
svíci ke tváři)
Kdo jste?

NEZNÁMÝ

Tvůj dávný přítel, Jevgenii,
tvůj velmi dávným starý, věrný druh –
jak vidíš, ještě jsem a ještě žiji.
Mluvte, kdo jste!

ARBENIN
NEZNÁMÝ

Kdo jsem? Tvůj dobrý duch,
aniž co víš, jsem s tebou, vždy a všade,
po každé příjdu v jiné podobě

ARBENIN

a v jiném úboru, vím o tobě
víc než ty sám. Byl jsem na maškarádě
a varoval jsem tě, snad vzpomínáš.
(*trhne sebou*)

NEZNÁMÝ

Nemám rád proroky – a vás už mám až až,
říkám to zcela vážně, žádám vás,
abyste šel.

Ne, hochu, vyháněj mě,
dělej co chceš, já nedám na rozkaz
a nedám ani na tvůj rázný hlas –
a zůstanu. Už vidím zcela zřejmě
že jsi mě nepoznal. Já nejsem z těch,
koho by mohlo trochu pohrůzek
zahnat jen tak od velkého cíle.
Zůstanu tady, neboť tato chvíle
je cíl mých dlouhých hodin, dnů a let
a zlého trmácení po zlém světě –
spíš umřu, než bych couvl o krok zpět.
I já jsem takový, když tedy chcete,
a nechvástám se tím.

ARBENIN

(*Sedne si.*)

NEZNÁMÝ

Nu – mluvte dál.
Před pěti lety jsi mě poznával,
moc dobře, Arbenine. Byl jsem mladý,
vznětlivý, nezkušený, bohatý
a znali jsme se spolu. Nu, a ty –
tys byl už tehdy stejně zlý a chladný,
jak ďábel sám jsi pohrdal kde čím
a pyšnil ses a vychloubal ses tím –
snad z rozumu, snad z vášně, nevím z čeho.
Tvou duší nechám stranou – což ji znám?
Tě rozumí jen Bůh – a jen on sám
byl schopen stvořit něco takového.
Úvod je pěkný.

ARBENIN

NEZNÁMÝ

Závěr bude též. –
Jednou jsi mě zlákal na partii –
jen přemýšlej, však ty si vzpomeneš –
a obehraješ mě tenkrát, Jevgenii,
o velké peníze. Já jsem se bál
přísného otce – byl by huboval –
zkusil jsem tedy vyhrát zlato zpátky.
Tys mě vzal do drápů, ač ještě mlád,

ARBENIN
NEZNÁMÝ

a nepustil. Nu ovšem, boj byl krátký –
já znova prohrál všechno napořád.
Nu – byl jsem zoufalý a prosil jsem tě
a zapřísahal vším na božím světě –
ty ses jen smál a těšil se svým zlem.
Proč jsi mě neprobodl kinžálem!
To bylo lepší, nebo aspoň stejné.

I takto – připravils mě o život.
Měls ale aspoň tušit, že zlé sémě
přinese jednou neméně zlý plod.
(*Arbenin chce vyskočit, ale zamyslí se.*)

Já opustil od té strašné chvíle
ženy a lásku, štěstí mladých let,
sny, slasti, všechno, co mi bylo milé,
a na světě mi vyvstal nový svět –
svět vyvrženců, neznámý a zvláštní,
svět těch, kdo už jen marně doufají,
svět samolibých duší, chladných vášní
a utrpení, které opájí.

Pochopil jsem, že zlato je pán světa,
a poklonil jsem se mu. Přešla léta
a bohatství i zdraví bylo pryč,
uzavřely se pro mne dveře štěstí
a nezůstalo mi už vůbec nic
krom jedné jediné a srázné cesty:

Uzavřít smlouvu s osudem,
že budu tím, čím právě jsem.

Co že se chvěješ? Počkej s tím, můj milý,
nic nevíš, nerozumíš mému cíli –
buď klidný, já ho velmi dobře znám.

Nu – opakuj to, zeptej se mne: Kdo jste?

Pryč! Jdi mi z očí! ... Už tě poznávám.

Pryč? Ale ne, to nebude tak prosté! –

Ty ses mi tehdy smál, já ubožák
jsem mlčel – zkusme to dnes naopak!

Doslechl jsem se, je to snad pár neděl,
že prý jsi ženatý a bohatý,
bylo mi hořko, zvláště když jsem věděl,
že mně se lepší smůla na paty
všade a vždy, ať žiji sebelépe –
i řekl jsem si: Je-li štěstí slepé,
ty jdi a vyrovnej tu divnou věc,

sleduj ho, neustále, bez přestání.
A také jsem to dělal. Nakonec
mé útrapy a moje namáhání
zvítězily a odkryly mi cíl.

Poslyš, co řeknu:
(*Protáhle.*)

Ty jsi zavraždil
svou ženu! ... (*Arbenin ucouvne.*
Přistoupí kníže.)

ARBENIN Já? Já zavraždil? ... Vy tady?

NEZNÁMÝ Vy, kníže, vy?
(*poodstoupí*) Klid, jen se ovládni –
já začal, kníže poví ostatní.
(*upadá v zběsilost*)

ARBENIN Tak – úmluva! ... Vy spolu dohromady!
Výborně, mám vás v rukou ... teď vás mám! –
Ne, vy jste tady pány ... jste tak silní ...
bojím se vás ... a podrobím se vám ...
Vy proroci, vy věštcí neomylní –
jakou já chudák mám dát odpověď?
Nic. Neznám, nemám žádnou ... Teď se smějte,
přemohli jste mě, prosím, a když chcete,
dám hlavu na špalek – a třeba hned. –

Což nevidíte, že mám dosti síly
a rozumu? Snad jste si nemyslíli,
snad nedoufáte, že mě její smrt
zbavila všeho? Ano, mám, mám hoře,
přesto vám ale zaplatím, a dobře,
tak dobře, jako vždycky doposud.
Má osoba už tedy neznamená
pranic – nu ovšem, díky pomlouvám. –
Rozumím vám a nedivím se vám.
Ta scéna byla dobře vymyšlena,
jen závěr selhal, přišla malá změna.
Znamenitě! ... I tenhle mladíček
se na mne sápe – to jste se domluvili?
Nestačil tedy jeden políček?
Vy chcete druhý? Ovšemže, můj milý!
Život vás omrzela – a jaký div,
žít život hlupáka a šaška na náměstí
je skutečně až příliš skrovné štěstí,
v tom případě, je lépe nebýt živ.

KNÍŽE
ARBENIN
KNÍŽE
NEZNÁMÝ
KNÍŽE

Nemějte strach – ač mě to málo láká,
zajdete správně smrti darebáka.
Však uvidíme! Pospěšte si ...

Jdem.

Teď teprve se smírím s osudem.
(*zastavuje je*) A na hlavní jsme zapomněli.
(*zastaví Arbenina*) Stůjte –

musím vám ještě říci, že jste mě
obvinil sice troufale a krutě,
obvinění však bylo bezcenné
a nesmyslné ... Vaše žena byla
bez viny ... Když jsem chtěl vše vysvětlit,
urazil jste mě. – Teď snad můžem jít.
Jak? Co? Jak to?

Tvá žena nezhřešila,
byls k ní až příliš krutý.
(*chechtá se*) Ano, snad ...

Budete ještě dlouho žertovat?
Ne, nežertuji, přísahám vám, ne, ne. –
Náramek, který patřil vaší ženě,
náhodou našla někde na zemi
baronesa, a tak se dostal ke mně.
Ostatní dobře víte, zdá se mi.
Sám jsem se zmýlil, ale vaše paní
mě zcela jednoznačně odmítla.
Vědět, že z toho vzejde tolik zla,
jistě bych nebyl toužil po setkání.
A ještě tohle – baronesa vám
zde v tomto listě všechno přiznává ...
A čtěte rychle, škoda každé chvíle.
(*Arbenin se podívá na dopis a čte.*)
A copak, copak, co tak zasmušile?
(*Zvedne oči k nebi, s přetvářkou.*)

NEZNÁMÝ

Zločinem trpí, bude trpět dál,
zemřela nevinná – ach, jaký žal!
Zašla a zahynula její krása,
je mrtva, zločinec ji utýral –
zato ji ale čeká v nebi spása!
Kdo uměl jejím očím rozumět,
viděl v nich jasný, čistý vnitřní svět ...
Ach jaké hoře, jaké hoře!
Kdo by si byl jen mohl pomyslet,

že tento květ, že tento krásný květ
tak nenadále zničí hrozná bouře!
Co mlčíš, nešťastníku, neslyšíš?
Plač, rvi si vlasy, naříkej a křič –
ta už se k tobě nikdy nenavráti!
(vrhne se na ně)
Zardousím vás, vy ... zničím vás, vy kati!
(Náhle zeslábně a klesne do křesla.)
KNÍŽE (hrubě do něho strčí)
Lítost vám nepomůže ... Pojdte ven,
pistole čekají ... ať rozhodnem! –
On neslyší, on neposlouchá ... co že?
Nezmátl se mu rozum? ...
To je možné.
NEZNÁMÝ Vy jste mi všechno zkazil.
KNÍŽE Možná, snad
NEZNÁMÝ každý jsme přišli kvůli jiné pomstě,
já jsem mu plně dal, co jsem měl dát –
pro vás je teď už asi pozdě.
ARBENIN (vstane s divokým pohledem)
Co jste to říkal? ... Byl jsem přesvědčen,
že zradila ... Hned mi to opakuj ...
Ne, byla vinna ... strašný černý den ...
Odpusť mi, odpusť, odpusť, Bože můj!
(Chechtá se.)
A pláč a prosby ... ještě, ještě sténá ...
Všchno jsi odpustil? Ach, tolik zla!
(Padne na kolena.)
Prosím vás, prosím, padám na kolena –
řekněte: Opravdu mě zradila?
Řekněte ano – copak jste tu byli?
Chci, prosím, abyste ji obvinili!
Viděls mi do duše? Ne. – Tak co chceš!
Zmýlil jsem se, vy také tak, vy též ...
A řekl jsem jí potom: To je lež!
(Vstane.)
To jsem jí řekl ... vám, vám řeknu ale:
vrah nejsem já.
(Hledí upřeně na Neznámého.)
Jen mluv a neotálej,
buď upřímný, můj milý příteli,
alespoň ke mně ... proč jsi byl tak zlý?

Vždyť já ji miloval – a kdybych mohl,
nedal bych za nic, za nic ani Bohu
jedinou její slzu ... Vím, já vím ...
A přece ti to všechno odpouštím.
(Padne mu na prsa a pláče.)
NEZNÁMÝ (hrubě ho odstrčí)
Vzpamatuj se ... a mlč už, mlč, nech toho ...
(Kníže.)
Pojdme s ním na vzduch, odvedte ho ven,
ať přijde trochu k sobě ...
(Vezme ho za ruku.)
Arbenine!
Už nikdy spolu, nikdy ... pojdme k Nině ...
sem pojdte, tuhle ... pojdte, semhle ... sem!
(Vytrhne se jim a vrhne se ke dveřím pokoje,
kde je katafalk.)
Zadržte ho! ...
Co chcete ještě více –
i tento hrdý duch je nyní zničen!
(vrací se s krutým stenem)
ARBENIN Teď, tady ... podívej se ... nevidíš?
(Přiběhne do středu scény.)
KNÍŽE Já jsem ti říkal, že jsi krutý, víš?
NEZNÁMÝ (Padne na zem a sedí, zpola leže s nehybnými
očima. Kníže a Neznámý stojí nad ním.)
Hledal jsem pomstu, pomstu, a jak dávno!
Dosáhl jsem jí plně ... Teď ji mám!
On zešílel ... je šťastný, šťastný ... ano –
a já? ... Má čest je navěky ta tam!

MĚSTSKÁ KNIHOVNA HODONÍN

Přír. č. _____

Sign. KONEC